

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA PLÁNOVÁNÍ KRAJINY A SÍDEL

Diplomová práce

**SROVNÁNÍ HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU
A STÁŘÍ KRAJINNÝCH STRUKTUR**

**Vedoucí práce: Ing. arch. Václav Fanta, Ph.D
Diplomant: Bc. Klára Krejzová**

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Klára Krejzová

Regionální environmentální správa

Název práce

Srovnání hodnocení krajinného rázu a stáří krajinných prvků

Název anglicky

Comparison of landscape character evaluation and the age of landscape features

---

Cíle práce

Cílem práce je zjistit, zda-li hodnocení krajinného rázu přisuzuje větší význam krajinným prvkům mladším či starším. Jinými slovy, za jak významné jsou (dle hodnocení krajinného rázu) považovány krajinné prvky vzniklé např. v 19. stol. v a jaký význam je přisuzován prvkům moderním.

Metodika

Práce bude mít tyto části:

- 1) stručný přehled historického vývoje kulturní krajiny (pravěk, středověká kolonizace, průmyslová revoluce, socialismus, současnost, základní demografické proměny atd.)
- 2) teoretický úvod do problematiky krajinného rázu (definice KR, metody hodnocení, zahraniční přístupy atd.)
- 3) výběr sledovaného území a jeho stručný geografický popis (bude vybráno území s již zpracovaným preventivním hodnocením KR, např. CHKO nebo NP, velikost území bude odpovídat alespoň 10-15 katastrům; popis území bude zahrnovat geologii, klima, vegetaci, stručný historický vývoj)
- 4) praktická část – analýza hodnocení KR a identifikování významných krajinných prvků dle hodnocení KR, zaznamenání těchto prvků v prostředí GIS (na moderních mapových podkladech – např. ZM ČR), analýza stáří těchto krajinných prvků dle starých map (např. letecké snímky z 50./30. let 20. století, 2. a 3. vojenské mapování, mapy stabilního katastru, 1. vojenské mapování atd.)
- 5) rozbor výsledků a diskuse – odpověď na otázku: jak staré krajinné prvky jsou hodnocením krajinného rázu považovány za významné?, diskuse s odbornou literaturou

Doporučený rozsah práce

dle příslušného nařízení děkana

Klíčová slova

krajinný ráz, historie krajiny, staré mapy

Doporučené zdroje informací

- BRŮNA, Vladimír a kol. Identifikace historické sítě prvků ekologické stability krajiny na mapách vojenských mapování. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2002. 46 s. Acta Universitatis Purkynianae. Studia geoinformatica; ISBN 80-7044-428-2
- FORMAN, Richard T. T. a GODRON, Michel. Krajinná ekologie. Praha: Academia, 1993. 583 s. ISBN 80-200-0464-5
- HAUSEROVÁ, M. a POLÁKOVÁ, J. Pomůcka pro používání základních historických map. Praha: Ústav památkové péče FA ČVUT, 2015
- KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri.
- KUPKA, Jiří. Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. 179 s. ISBN 978-80-01-04653-1
- LOKOČ, Radim a LOKOČOVÁ, Michaela. Vývoj krajiny v České republice. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2016. 103 stran. ISBN 978-80-88212-02-7
- LÖW, Jiří a MÍCHAL, Igor. Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003. 552 s. ISBN 80-86386-27-9
- SEMOTANOVÁ, Eva. Historická geografie českých zemí. Praha: Historický ústav AV ČR, 2002. 279 s.
- SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. 321 s. ISBN 80-903206-1-9

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. arch. Václav Fanta, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra plánování krajiny a sídel

Elektronicky schváleno dne 29. 12. 2022

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 1. 2023

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 24. 02. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci "Srovnání hodnocení krajinného rázu a stáří krajinných struktur" vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu diplomové práce Ing. arch. Václavu Fantovi, Ph.D. za odborné vedení, užitečné rady, časté konzultace a trpělivost. Dále si velké poděkování zaslouží můj přítel a má rodina za velkou psychickou podporu a utvoření klidného zázemí pro psaní této práce.

Srovnání hodnocení krajinného rázu a stáří krajinných prvků

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na hlavní otázku, zdali hodnocení krajinného rázu přikládá větší význam prvkům mladším čili moderním, nebo starším čili prvkům vzniklým v minulosti. Hlavním cílem je tedy zjistit významnost těchto prvků na území s již hotovým hodnocením krajinného rázu. Pro tyto účely je zvoleno CHKO České středohoří, z něhož jsou vybrány obce s různou typologií. Dále jsou určeny významné krajinné prvky a podle starých map je zjištěno jejich stáří. V terénu je nutné tyto prvky identifikovat a zdokumentovat. Rešeršní část se zabývá historií, vznikem mapování, krajinnými prvky a hodnotami krajiny, krajinným rázem a hodnocením krajinného rázu. Pozornost je věnována i zájmovému území CHKO České středohoří. Praktická část se zaměřuje na práci s mapovými podklady. V programu ArcGIS PRO jsou významné krajinné prvky zaznamenány ve vzorku vybraných obcí. Poté je v rámci 6 časových horizontů od I. vojenského mapování až po moderní mapové podklady určeno stáří významných krajinných prvků. Nakonec dojdeme ke zjištění, v jakém období krajinné prvky vznikly a zda se dále dochovaly. Přínos práce spočívá ve zdokumentování významnosti krajinných prvků, a zda jsou pro nás obecně důležitější prvky moderní jako důkaz dnešní doby, či prvky vzniklé v minulých staletích jako důkaz historie, nebo jejich stáří nehraje význam.

Klíčová slova: krajinný ráz, historie krajiny, staré mapy

Comparison of landscape character evaluation and the age of landscape features

Abstract

The thesis focuses on the main question of whether the evaluation of landscape character attributes greater importance to younger, i.e. modern elements, or older, i.e. elements originating in the past. The main objective is to ascertain the significance of these elements in areas with already established landscape character assessments. For these purposes is chosen the Czech Central Highlands Protected Landscape Area (CHKO České středohoří), from where are selected municipalities with various typologies. Significant landscape elements are identified, and their age is determined based on old maps. It is necessary to identify and document these elements in the field. The research section deals with history, the origin of mapping, landscape elements and values, landscape character, and landscape character assessment. Attention is also paid to the area of interest of the Czech Central Highlands Protected Landscape Area. The practical part focuses on working with mapping data. In the ArcGIS PRO programme, significant landscape elements are recorded in a sample of selected municipalities. Thenceforward, the age of significant landscape elements is determined within 6 time horizons from the 1st military mapping to modern mapping data. Finally, we come to the conclusion of when landscape elements were formed and whether they have further survived. The contribution of the thesis lies in documenting the significance of landscape elements and whether modern elements, as evidence of the present time, or elements originating in past centuries as evidence of history, are generally more important to us, or if their age is irrelevant.

Keywords: landscape character, landscape history, old maps

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Cíle práce	2
3 Historický vývoj kulturní krajiny, mapy, prvky a hodnoty krajiny	3
3.1 Významné proměny krajiny	3
3.2 Vznik mapových podkladů	7
3.3 Typologie kulturních a historických hodnot krajiny	12
3.4 Typologie krajiny	12
3.4.1 Prvky krajiny a jejich význam	15
3.4.2 Ochrana historické kulturní krajiny	16
4 Krajinný ráz	17
4.1 Kulturní krajina a její ráz	17
4.2 Hodnocení krajinného rázu	18
4.3 Zahraníční přístupy	19
5 Charakteristika řešeného území	20
5.1 CHKO České středohoří	21
5.1.1 Fyzicko-geografická charakteristika	21
5.1.2 Kulturně-historický vývoj krajiny	22
5.1.3 Typologie krajinného rázu	23
5.2 Typy sídel a pluzin	23
6 Praktická část	24
6.1 Metodika	24
6.2 Identifikace Významných krajinných prvků	27
6.3 Analýza stáří vybraných prvků	36
6.3.1 1. vojenské mapování – Josefské	38
6.3.2 Mapy stabilního katastru	41
6.3.3 2. vojenské mapování – Františkovo	44
6.3.4 3. vojenské mapování	45
6.3.5 Letecké snímky z 50.let a 30.let 20.století	47
6.3.6 Moderní mapové podklady	50
7 Výsledky a diskuse	52
7.1 Výsledky	52
7.2 Diskuse	55
8 Závěr.....	56
9 Přehled literatury a použitých zdrojů	57

9.1	Seznam obrázků	62
9.2	Seznam tabulek	64
Přílohy	.....	65

1 Úvod

Krajina je vymezená část zemského povrchu a jejími složkami jsou půdotvorné horniny, půda, vodstvo, živočichové, rostliny, podnebí a člověk. Kulturní krajina je značně ovlivněna činností lidské společnosti, která se ale v horizontu času dost změnila (Pánek & Oldřich, 2018). Krajinný ráz je důležitou složkou prostředí z důvodu vzájemné provázanosti přírodních prvků s kulturní charakteristikou krajiny a sociální vrstvou. Jednotlivé krajinné prvky jsou ovšem různého stáří, jelikož krajina vznikala postupně. Cílem této práce je zjistit, jestli je starším krajinným prvkům, které jsou zaznamenané ve starých mapách či obdobných historických podkladech, přisuzován v hodnocení krajinného rázu větší význam než mladším prvkům, které vznikly v posledních 50 letech. Pro historii kulturní krajiny byl významný vývoj zemědělství, vývoj průmyslu a dramatické politické změny, což tvarovalo naši krajinu do formy, kterou vidíme dnes (Löw & Míchal, 2003). Historická krajina je vnímána jako památka a zachovává kulturní dědictví země, řadíme ji tedy do krajiny kulturní, jelikož je to krajina, na které se podílel člověk ve smyslu změny (Pánek & Oldřich, 2018).

Hodnocení krajinného rázu si z větší části zakládá na zachovalosti krajiny. Pro hodnocení bereme v úvahu znaky typické a znaky dochované v místě hodnocení. Dále se stanoví znaky dominantní, hlavní a doplňující, poté se navzájem porovnají bilance přírodní, kulturní a historické. Podkladů pro hodnocení krajinného rázu, a tedy konkrétního zásahu, nalezneme v dané oblasti značnou spoustu, avšak i napříč obory zabývajícími se tematikou krajiny je nespočet teoretických přístupů a metodik a jednotnost není zcela možná (Jones, 2007). Nejvíce jsou využívány staré mapy a moderní mapové podklady, ze kterých lze vyčíst historický vývoj krajiny.

2 Cíle práce

Cílem práce je zjistit, jestli starším krajinným prvkům je přisuzován větší význam než mladším krajinným prvkům. Prvky budeme identifikovat z již zpracovaného hodnocení krajinného rázu a zjistíme, zda hodnocení krajinného rázu přisuzuje větší váhu prvkům mladším či prvkům starším. Výsledkem práce bude porovnání vybraných prvků identifikovaných v hodnocení krajinného rázu jako významné a následné zpracování do grafů vyjadřujících dobu vzniku těchto krajinných prvků. Součástí práce budou mapové výstupy doprovázeny fotodokumentací z terénního šetření a identifikací jednotlivých prvků. Celá práce se bude prověřovat na případové studii v CHKO České středohoří. Jedním z cílů bude prozkoumat existující metodiku hodnocení krajinného rázu. Přínosem práce bude lepší pochopení vztahu významných krajinných prvků na historický kontext krajiny.

3 Historický vývoj kulturní krajiny, mapy, prvky a hodnoty krajiny

Cílem této kapitoly je představení stručné historie proměny krajiny, popsání vzniku jednotlivých mapových podkladů a jejich současného využívání, vymezení kulturní a historické hodnoty krajiny, prvků krajiny a ochrany historické kulturní krajiny. Další kapitola ucelí význam slova krajinný ráz a vše kolem něj.

3.1 Významné proměny krajiny

Pravěk

Do mezolitu člověk zasahoval do přírody jen méně významně (Pánek & Oldřich, 2018). Neolit byl charakterizován zásadní změnou života. Hlavní roli již nehrál sběr a lov, ale vlastní produkce, tedy zemědělství. Přispělo k tomu hlavně podnebí a vytvoření příznivých podmínek. Změna se dotýkala veškerých oblastí života od tradic, změn návyků, specializací výroby či dělby práce. První následek v naší krajině přinesl zásah do prostředí. Začíná formace polopřirozeného prostředí jako jsou louky, pastviny, křoviny a lesní společenstva. Vznikají delší dálkové trasy, než tomu bylo doposud. Divoká nekulturní krajina má v tomto období stále převahu, a tak se tyto stezky musí vyhýbat hustě zalesněným oblastem (Lokoč & Lokočová, 2010). Vývoj podoby krajiny v neolitu se nazývá proces „*neolitizace*“. Na konci neolitu je v úrodných oblastech síť sídelních areálů již poměrně hustá (Sádlo, 2008). Krajinu nelze chápat bez bližšího pochopení vztahů člověka a přírodního prostředí, ve kterém doteď žil. Je tedy nutná mezioborová spolupráce mezi vědními obory. Těmi jsou například archeologie, ekologie, botanika a geologie. Zemědělské kultury byly zakládány podle vhodnosti těchto ukazatelů. Předpokládá se, že pravěcí zemědělci měli výborné znalosti půdních vlastností, tato teorie je dokázána etnografickými studiemi (Dreslerová, 2005).

Středověká kolonizace

Středověkou kolonizaci označujeme jako etapu počátku intenzivního hospodaření, dělí se do dvou etap: 1. raný středověk vymezen ve střední Evropě od 6. do 12. století, a 2. vrcholný středověk vymezen od 2. poloviny 13. století a průběh 14 století (Gojda,

2000). Ve středověku zpočátku stabilní síť sídel nebyla, je známo mnoho translokací a nezdařených lokací, díky čemuž zaniklo několik desítek středověkých osad, později se sídla stala stabilnější. Rozvíjel se hlavně obchod a řemesla. Vrcholný středověk měl za následek kompletní změnu krajinného rázu. Důležitou roli hrála intenzivně využívaná mozaikovitá pastevně polní krajina (Lokoč & Lokočová, 2010). Změnil se také systém obdělávání půdy, a to hlavně s příchodem trojpolního osevního systému, což znamenalo rozdělení plužiny na tři díly. Trojpolní systém obdělávání půdy vytlačil dvoupolní systém, který se využíval v raném středověku. (Gojda, 2000). Vznikaly také zahrady ze záhumenicových částí parcel, které byly oplocené, aby k nim domácí či divoká zvířata neměla přístup. Pastviny se zakládaly na sušších sklonitých odlesněných porostech či skalnatých oblastech. V okolí rybníků a vlhkých údolí potoků se naopak zakládaly louky. Středověk byl „civilizací dřeva“ byla to podstatná surovina, od které se odvíjely všechny stavby, hospodaření a byl to také významný zdroj energie (Lokoč & Lokočová, 2010). Mezi 15. a 16. stoletím zažilo rozvoj také rybníkářství, což v některých oblastech krajinu proměnilo. Krajina získávala nový ráz a vznikaly rozsáhlé rybníční soustavy. 16. století je spojeno také s rozsáhlejším dolováním než dříve. Těžily se ušlechtilé rudy, olovo, železo a další nerostné suroviny (Pánek & Oldřich, 2018).

Průmyslová revoluce

Průmyslová revoluce bývá ohraničena od 2. poloviny 18. století, s průběhem především v 19. století. Byl to proces, ve kterém se z ekonomik agrárních stávají ekonomiky průmyslu (Purš, 1973). V tomto období probíhala celá řada reforem, například vznikl Tereziánský a Josefínský katastr. První Tereziánský katastr byl sepsán již v roce 1748, ale až druhý Tereziánský katastr tvořil úplný soupis všech pozemků a statků (Bumba, 2007). Další důležitou reformou bylo zrušení nevolnictví. Průmyslová revoluce byla založena na spotřebě neobnovitelných zdrojů a vzniku továren. Lidé se často stěhovali za prací z vesnic do měst. Díky rozvoji průmyslu u nás se staví první železnice. V zemědělství nastává také obrovský zvrat, a to v podobě nové techniky. Nejznámějším strojem bylo ruchadlo bratranců Veverkových. Začíná se používat technika jako parní mlátička, secí stroj, řezačky a šrotovníky. Používá se střídavé hospodářství, tedy čtyřpolní, které bylo zavedeno v Holandsku. Krajina začala být zcela přeměněna, a to díky industrializaci. Stavba v krajině se řídila vlastními

podmínkami a jako dominanta byly dlouhou dobu brány trčící komíny. V krajině se objevovaly také nové prvky tunelů, viaduktů a násypek. Těžba uhlí a dalších surovin krajinu značně zdevastovala. Došlo také ke scelování pozemků, díky němuž byla krajina jednotvárná. Přeměna lesního hospodářství měla za příčinu monokulturní smrkové porosty v krajině. Průmyslová revoluce byla pro krajinu značně nepříznivá (Lokoč & Lokočová, 2010). Matoušek ve své knize zmiňuje také průmyslovou urbanizaci jako rozdělení na město a ne-město. Jako reakci na průmyslovou urbanizaci vidí pozitivum zlepšení ochrany přírody, a návrat k přírodě v podobě skautů, turistů a dalších hnutí (Matoušek, 2010).

Lesní zákon v roce 1852 určil státní dozor nad lesním hospodářstvím, zakázalo se zmenšování lesních oblastí. Kromě hospodářské funkce byla také uznávána i funkce rekreační a krajinytvorná (Pánek & Oldřich, 2018).

Socialismus (1948–1989)

V poválečném období převzal vládu komunismus. Diktatura Sovětského svazu rozhodovala o všem. V důsledku kolektivizace vznikala zemědělská družstva. Kolektivizace je politicky motivovaný radikální proces, který rozvrátil celou vrstvu rolnického obyvatelstva. Soukromí zemědělci museli své majetky převádět na jednotná zemědělská družstva, zkráceně JZD. Ti, co se odmítali podvolit byli perzekvováni (Blažek & Kubálek, 2008). Díky většímu počtu obyvatel ve městech vznikla spousta nových čtvrtí a často se města rozrostla natolik, že se okolní vesnice staly součástí těchto aglomerací. Lidé se často stěhovali nebo dojížděli za prací do měst. Začal trend chalupářství či chatařství. Díky kolektivizaci a nejasnostem vlastnictví se nikdo nechtěl starat o krajinu a lidé ztráceli ke krajině vztah (Sádlo, 2008). Krajina tedy značně strádala, například se narovnávaly koryta vodních toků, výměra orné půdy se rozšiřovala na úkor luk a přineslo to velkou změnu v „land use“ (Bičík, a další, 2012). Hlavním rysem komunismu v krajině je považováno centrální řízení, kolektivizace a chemizace rostlinné výroby (Löw & Míchal, 2003). Centrální řízení je ekonomický systém s příkazováním, které se neohlíží na místní podmínky, efektivitu, jednoznačnost a účinnost legislativy (Moldan, 1990). Člověk byl významným geologickým činitelem, hlavně v důlní činnosti, kupení hald a výsypek. Všechny činnosti ale neměly negativní vliv, například stanovištěm pro teplomilné rostliny se staly krajiny po těžbě vápence, kamene a šterkopísku. Také vytvořené

výcvikové vojenské prostory sloužily po vytlačení sídel a hospodaření u sídla, jako stanoviště pro vzácné druhy rostlin a živočichů. Za negativní vliv ale považujeme vysušení některých mokřadů a upravování toků řek a potoků, to vše vedlo k zásadním povodňovým režimům v krajině. Vodní, ale také větrné erozi přispívala zvětšená plocha orné půdy, naproti zatravněné půdě. Byla propagována jednotná výrobní plocha, což se na krajině velmi odrazilo a její pozůstatky přetrvávají dodnes (Lokoč & Lokočová, 2010). Za jednotnou výrobní plochu lze označit scelování pozemků, rozorávání mezi a zbytečnou přeměnu stabilizačních prvků krajiny v zemědělskou půdu a pěstování monokultur (Lipský, 1998).

Současná krajina

Volné krajiny díky růstu zastavěné plochy ubývá. Je ohraničena novými dopravními stavbami a stále více přibývá ostrých rozhraní mezi zastavěnými a zemědělsky dosud využívanými plochami. Na úkor půdy se rozšiřují města, ale i vesnice. S tím vznikají související problémy jako půda ohrožená erozí a malá rozmanitost zemědělské krajiny. Změna klimatu přináší také extrémy v podobě sucha a povodní. Převládá velkoplošné hospodaření s přemírou chemických látek, což je jedna z příčin zmenšené biodiverzity. Krajina má velký význam, což přináší stále více publikací a zájmu veřejnosti a s tím i širokou škálu nových oborů ke studiu. Data o vývoji krajiny jsou dnes přístupná na internetu v podobě archivních map, jako například stabilní katastr a vojenské mapování, je zde tedy více materiálu ke studiu a rozvoji tohoto tématu (Bumba, 2007). V souvislosti s významnými proměnami krajiny nabývá na významu její ochrana, což se řadí mezi pozitivní znaky moderní doby. Můžeme sem zařadit ochranu přírody, ÚSES, mezinárodní úmluvy a veřejnost, která se aktivizuje a brání krajinu. Mezi obecnou ochranu přírody a krajiny u nás řadíme zákon č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny. Dále vstupem do EU byly zaneseny i předpisy Evropské unie přispívající k ochraně, a to ze směrnic Rady 79/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. V neposlední řadě ČR plní úvazky vyplívající ze členství mezinárodních úmluv (MŽP, ©2023). Uchování historické krajiny a sídel je nesmírně důležité, avšak státní památková péče chrání pouze nejcennější lokality, a to formou krajinných památkových zón sloužících k ochraně kulturní krajiny (Kuča, 2000).

3.2 Vznik mapových podkladů

Pro veřejnou správu, rozvoj, budoucnost a vztahy mezi lidmi mají záznamy o pozemcích nepopsatelný význam. Prvním důležitým podkladem je katastr, který vznikl ze středolatinšského slova *capitastrum*, jež se překládá jako listina uspořádaná podle hlav. Katastr měl v minulosti pouze popisný charakter bez grafické podoby. Hlavními funkcemi katastru jsou evidence, třídění, shromažďování informací a především jejich poskytování. Každý katastr eviduje data o všech předmětech bez vynechání jediného z nich a je velice přehledný a ke všem spravedlivý (Bumba, 2007).

Dalším mapovým podkladem jsou vojenská mapování. Vojenské mapování mělo průběh v českých zemích na 3 etapy. I. vojenské mapování probíhalo v polovině 18. století, II. vojenské mapování proběhlo v první polovině 19. století a III. vojenské mapování ve třetí čtvrtině 19. století. Mapování mělo v 19. století velký význam, vzniklo množství map a kartografie a geografické vědy pronikají do různých oblastí. Vznikl například stabilní katastr, jehož základ tvořil přesný soupis a vyměření veškeré půdy a také trigonometrická síť (Semotanová, 1993). Tvorba stabilního katastru probíhala v celém rakouském císařství na základě patentu Františka I. a měla představovat trvalý a dokonalý seznam všech pozemků podléhajících dani (IPR PRAHA, 2024).

Ve 20. století pak vzniká nové topografické mapování, nejčastěji v měřítku 1:10 000. Dále byla zpracována základní mapa v měřítku 1:50 000 a 1:200 000 (Veverka & Zimová, 2008). Na konci minulého století vstoupily do role také moderní výpočetní technologie. Došlo k prvnímu propojení prostorových dat s výpočetní technikou a prvním projektem byl Canada Geographic Information System (CGIS) (Greiner, 2007). Vývoj geografických informačních systémů (GIS) pokračuje dodnes a jeho zdokonalování je stále náročnější (Pánek J., 2015).

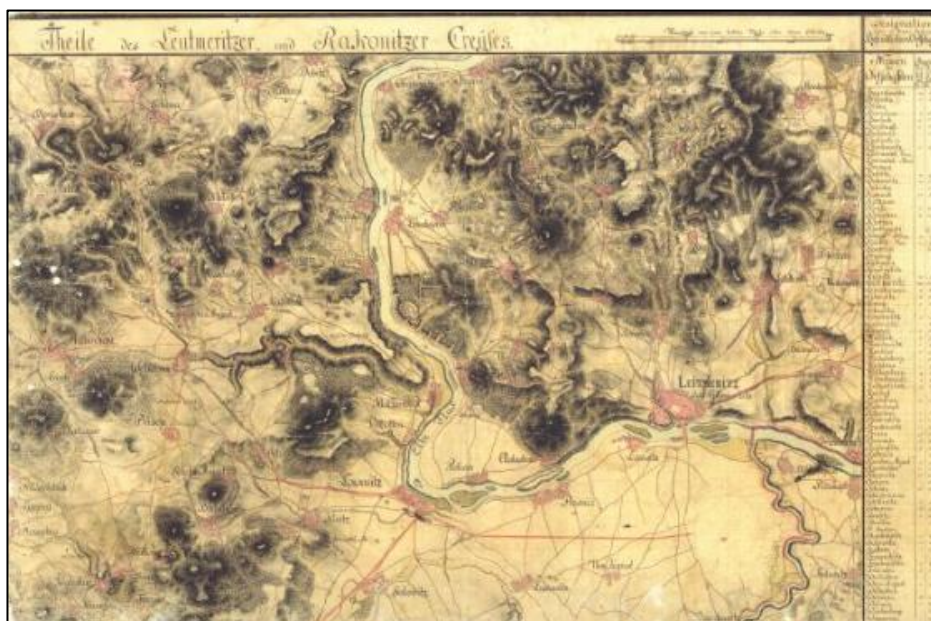
Po roce 1989 byla vybudována databáze digitálního modelu území 200 (DMÚ200), která obsahovala vektorová data s přesností na 50-60 metrů. V roce 1994 bylo území zobrazeno i v digitální rastrové podobě díky snaze Zeměměřického ústavu a vznikla první Základní báze geografických dat (ZABAGED). ZABAGED prošla různými zdokonalujícími fázemi a díky polohové stabilitě se dnes řadí mezi trvalé informační systémy geografického charakteru (Mikšovský & Šídlo, 2001).

Vojenské mapování

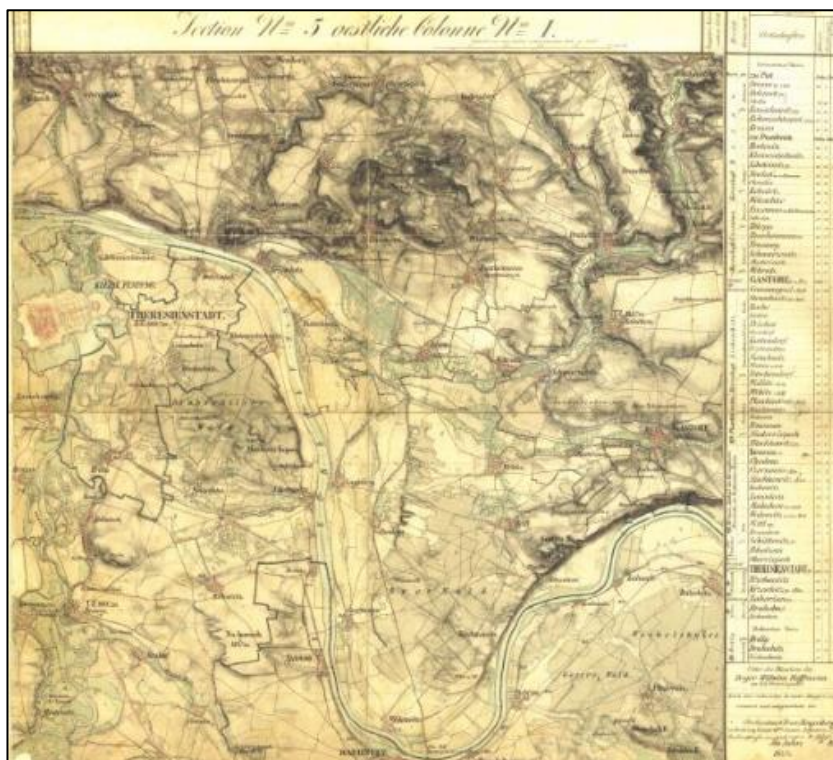
I. vojenské mapování probíhalo na našem území v letech 1763-1787, dokončeno bylo za vlády Josefa II., je tedy také označováno jako Josefské. Geodetické základy v té době nehrály roli a mapy zakreslovali císařští důstojníci a vojenští inženýři na podkladovou Müllerovu mapu. Na obr. č. 1 je ukázka I. vojenského mapování v okolí Litoměřic v měřítku 1: 28 800 (Veverka & Zimová, 2008).

Obrázek 1 – Ukázka I. vojenského (josefského) mapování, okolí Litoměřic (oldmaps.geolab.cz, 2023)

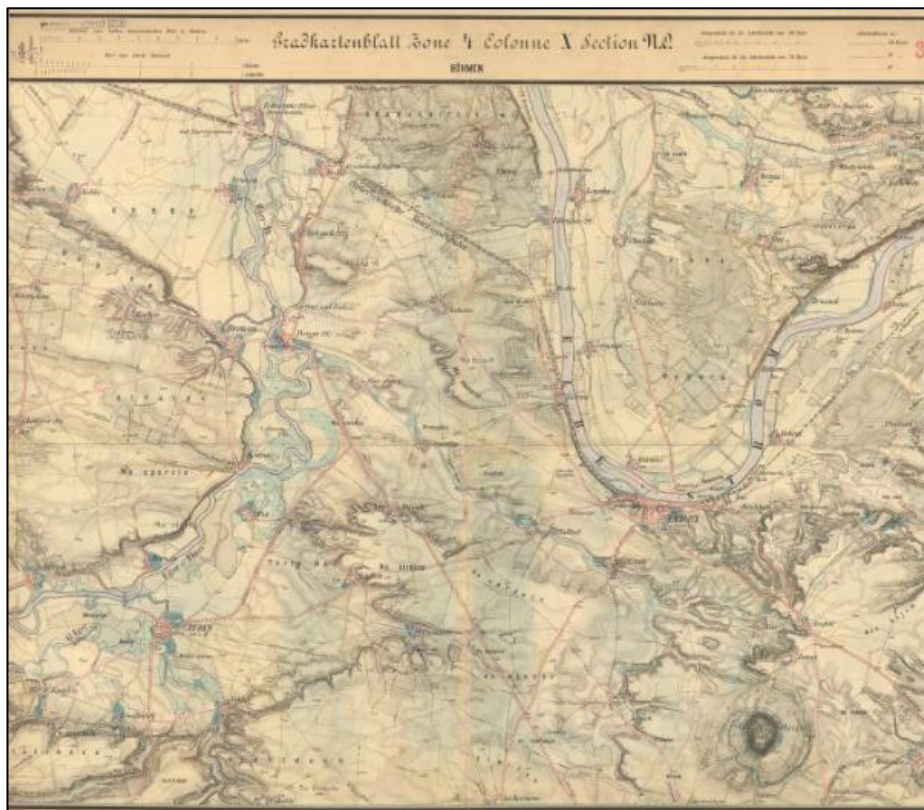
II. vojenskému mapování předcházela vojenská triangulace, která tvořila základ mapování. Mapování samotné probíhalo v letech 1836-1852. Jinak jemu přezdívalo Františkovo. Měřítko bylo 1:288 000, stejně jako u I. vojenského mapování. Rozdílem byla ale podkladová mapa, kterou u II. vojenského mapování tvořila mapa stabilního katastru. Obsah mapy byl téměř totožný až na detail výšky trigonometrických bodů (Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí Univerzity J.E.Purkyně, 2023).

Obrázek 2 – Ukázka II. vojenského (Františkovo) mapování, okolí Litoměřic (oldmaps.geolab.cz, 2023)

III. vojenské mapování, jinými slovy Františko-Josefské mapování, začalo na Moravě a ve Slezsku v r. 1876, tedy o rok dříve než v Čechách, a dokončeno bylo roku 1880. Jeho podkladem byly katastrální mapy, byl zde nově znázorněn výškopis (vrstevnice i kóty). III. vojenské mapování je rozděleno na mapy speciální s měřítkem 1:75 000 a mapy generální s měřítkem 1:200 000. Na obr. č. 3 je ukázka III. vojenského mapování v měřítku 1:25 000 (Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí Univerzity J.E.Purkyně, 2023).

Obrázek 3 – Ukázka III. Vojenského mapování, 1: 25 000 (oldmaps.geolab.cz, 2023)

Stabilní katastr

Hlavním důvodem vzniku stabilního katastru byla potřeba zvýšení příjmu z plynoucích daní pro habsburský státní aparát a tím podchycení všech plátců a stanovení rozsahu majetku ve výši zmíněné daně. Stabilní katastr byl tvořen třemi soubory: 1. vceňovací operát, který tvořil bonitační šetření, 2. písemný operát, který sepisoval údaje k jednotlivým parcelám a 3. měřický operát, který tvořily originální mapy. Doba mapování katastru probíhala v letech 1824-1843, tedy mezi I. vojenským mapováním a II. vojenským mapováním. Pro účely vývoje krajiny jsou vhodné mapy povinných císařských otisků, které jsou v měřítku 1:2880, avšak užitečné jsou i informace na indikačních skicách (Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí Univerzity J.E.Purkyně, 2023).

Historické letecké snímky

V padesátých letech 20. století hrály mapy důležitou roli v aspektech vojenského, civilního i strategického plánování. Československá lidová armáda pomocí analogových kamer snímala území a získávala letecké snímky. Měly čistě vojenský

charakter pro analýzu terénu a k plánování operací (Česká informační agentura životního prostředí, 2023). Letecké měřické snímky jsou z let 1936–2002 a mají černobílou barvu. Na počátku 21.století byl hojně využíván letecký průmysl a mapování. Snímky můžeme vyhledat na katastrální mapě Dobruška. V Dobrušce lze nalézt snímky poskytnuté Vojenským geografickým a hydrometeorologickým úřadem (VGHMÚř), součástí aplikace je i současná ortofotomapa. Ortofotomapa je mapa, vytvořená z leteckých snímků daného území (ČUZK, Letecké měřické snímky – úvod, 2024). Mapy slouží jako srovnání historického a současného stavu území. Mapy z padesátých let celkově představují cenný dokument, poskytující informace o proměně krajiny a celého území (TopGis, 2023).

Moderní mapové podklady

Od roku 1981 do roku 2000 byla prováděna obnova mapových listů, kde byly doplněny body polohového a výškového bodového pole. Od roku 2001 se mapové listy ZM 10 vyhotovují digitální technologií ze ZABAGED. ZM 25 zobrazuje území České republiky na 787 mapových listů. Nejpoužívanější mapový podklad je ZM 50 s 217 mapovými listy a je pravidelně obnovován v pětiletých cyklech. ZM 200 zobrazuje území do 18 mapových listů. Od roku 2003 probíhá mapování pomocí barevného leteckého snímkování v tříletém cyklu (ČUZK, 2023). Ortofotomapy z let 2014–2022 na území České republiky byly vytvářeny na podkladě pravidelného snímkování, prováděného každé léto společností TopGis. Snímkování probíhá stále v tříletém cyklu a postupuje se od západu, přes střed až na východ České republiky. Nahlížení do map je možné prostřednictvím mapové aplikace GisOnline.cz (TopGis, 2023).

Tvorba map

Data pro tvorbu map se dělí do skupin podle kritérií. Nejdůležitější jsou data popisující polohopis a výškopis nebo určité téma, jejich soubor nazýváme jako geodata. Dále se dají dělit na vektorová, rastrová a ostatní, tedy lokalizovaná nepřímo. Velmi důležitá jsou i doplňková data, do kterých patří fotografie, grafy, ilustrace atd. V České republice je ústředním úřadem Český úřad zeměměřický a katastrální (ČUZK). Úřad obstarává činnosti z oblasti kartografie, geodézie a katastru nemovitostí (Miklín, Dušek, Krtička, & Kaláb, 2018).

3.3 Typologie kulturních a historických hodnot krajiny

Rozdíly mezi jednotlivými regiony byly vytvářeny již od neolitu. Mezi hlavní rozdíly patří nerovnoměrné osídlení, odlišné vnější vlivy, nestejně přírodní podmínky, archeologické a dobové kultury. Člověk krajinu záměrně kultivoval. Kupka zmiňuje několik základních typologií kulturní a historické hodnoty krajiny. Prvním a nejvíce typickým znakem kulturní a historické krajiny jsou dochované *prvky, objekty a jejich soubory*. Jedná se o prvky, které jsou chráněné, ale také nechráněné i přesto, že mají dochované detaily či materiály. Ze stop prehistorického vývoje jsou to například krajiny posvátných a rituálních míst, pohřebiště, sídliště, hradiště, trasy nejstarších stezek ale také systém parcelace zemědělské půdy. Z cenných objektů a souborů pak hrady, zříceniny, zámky, tvrze, špitály, sakrální architektura, stodoly, mlýny, objekty průmyslového dědictví a technické památky. Druhým významným znakem je *dochovaná urbanistická a sídelní struktura*. Sídlu má prostorovou strukturu, která zahrnuje kompozici, orientaci a tvar. Linie komunikací, ulic, návsi či náměstí mají jasně danou strukturu s vykazují existenci sídla. Dalším typem jsou *dochované krajinné struktury*. Ty postupně tvoří kulturní krajinné a historické objekty jako zahrady a parky, které doprovázejí památky. Čtvrtým typem této typologie **jsou místa duchovního významu**, mluvíme tedy o kulturní hodnotě či krajinném rázu krajiny (Kupka, 2010).

Naproti tomu Kuča a spol. (2020) zmiňuje rozmanitou krajinu v České republice s tradiční typologií vycházející z UNESCO, která definuje různé typy kulturní krajiny (Ehrlich, Kuča, & Kučova, 2020).

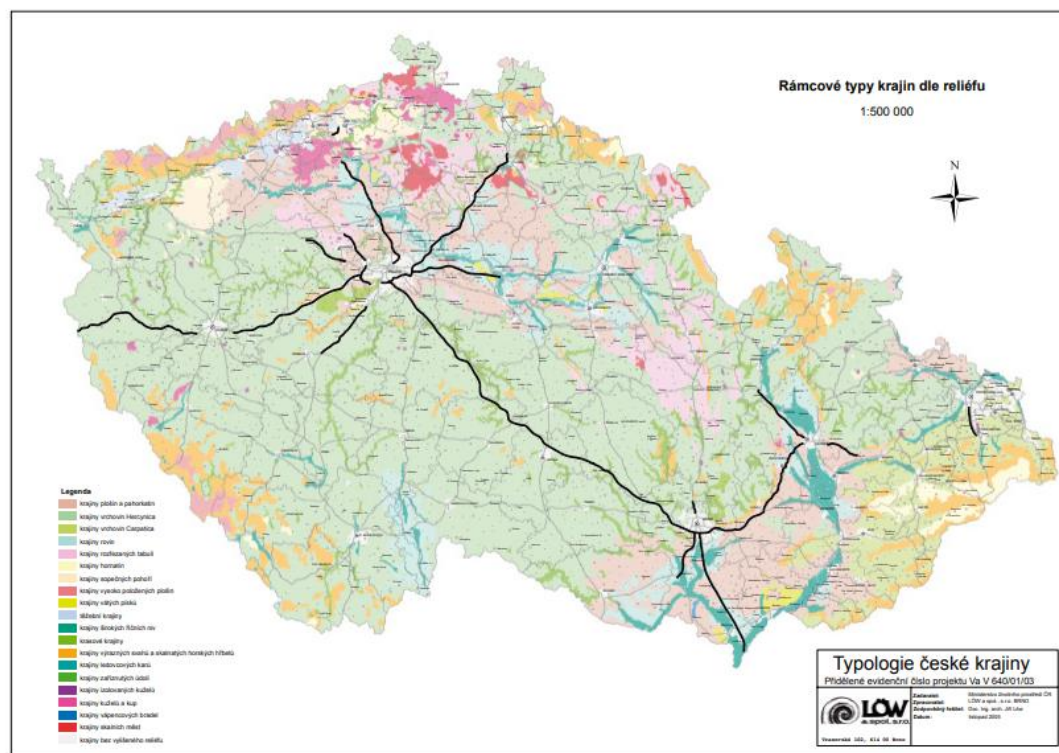
3.4 Typologie krajiny

Nejpoužívanější typologii pro Českou republiku z hlediska rázovitosti měl Löw (2003) ve své publikaci *Krajinný ráz*, kde zohlednil i různé přírodní a kulturní hodnoty krajiny. *Rámcové typy krajin reliéfu* patří mezi jedny ze základních typologií krajiny, ty jsou stanoveny podle morfologie krajiny. Je vymezeno 19 typů, mezi které řadíme (Löw & Míchal, 2003):

Tabulka 1 – Rámcové typy krajiny reliéfu, zastoupení v ČR (Löw & Michal, 2003)

	Krajiny	Zabírají území v (%)
1.	Krajiny plošin a plochých pahorkatin	11,57
2.	Krajina členitých pahorkatin a vrchovin Hercynika	51,34
3.	Krajina vrchovin Karpatika	3,95
4.	Krajiny rovin	5,10
5.	Krajiny rozřezaných tabulí	4,35
6.	Krajiny hornatin	1,39
7.	Krajiny sopečných pohoří	1,13
8.	Krajiny vysoko položených plošin	0,99
9.	Krajiny vátých písků	0,39
10.	Těžební krajiny	0,49
11.	Krajiny širokých říčních niv	3,15
12.	Krasové krajiny	0,42
13.	Krajiny výrazných svahů a skalnatých a horských hřbetů	6,85
14.	Krajiny ledovcových karů	0,02
15.	Krajiny zaříznutých údolí	4,04
16.	Izolované kužele	0,20
17.	Krajiny kup a kuželů	0,87
18.	Krajiny vápencových bradel	0,02
19.	Krajiny skalních měst	0,76

Obrázek 4 – Rámcové typy krajiny dle reliéfu (Löw a spol., Brno, 2005)

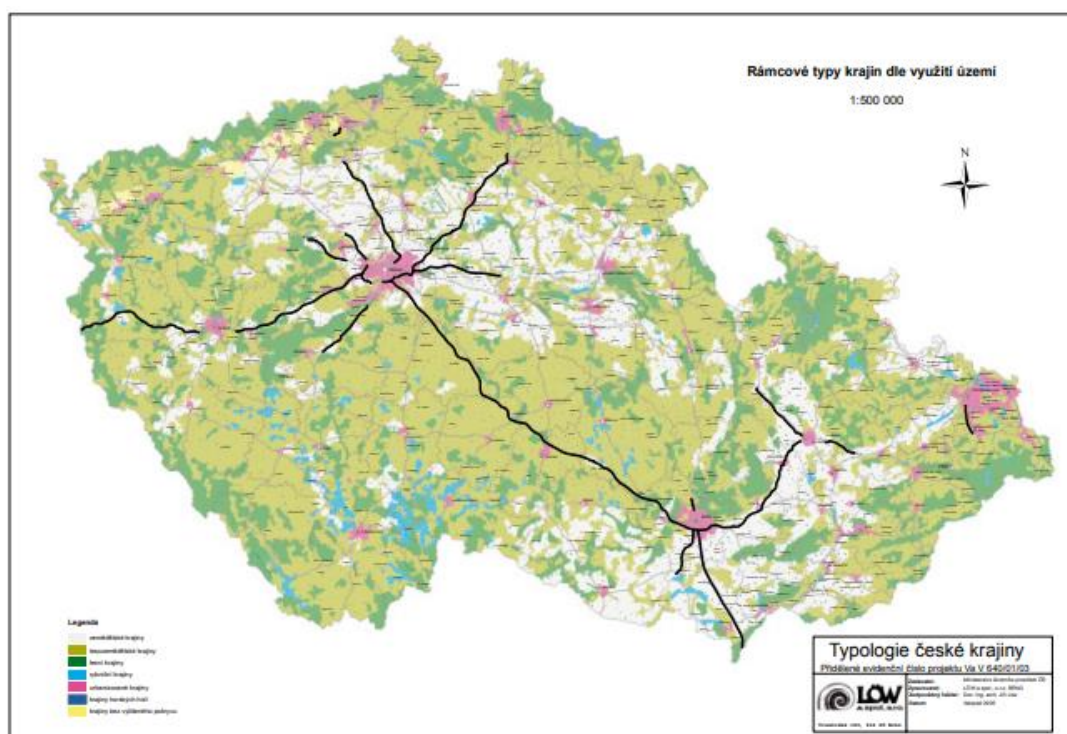

Čtyři typy jsou v naší krajině zastoupeny běžně a tvoří základ naší krajiny. Jsou to krajiny plošin a plochých pahorkatin, krajiny členitých pahorkatin a vrchovin

Hercynika, krajiny vrchovin Karpatika a krajiny hornatin (Löw, Culek, Hartl & Novák, 2005).

Mezi další podstatnou typologií krajiny patří i způsob využití území, běžně přezdívaný jako *landuse*, nebo také *rámcové sídelní typy*. Jeho rys je dán dlouhodobou činností člověka a podle něj ho také dělíme na 6, někdy uváděno 7, rámcových typů: zemědělské krajiny, lesozemědělské krajiny, lesní krajiny, rybníční krajiny, urbanizované krajiny, krajiny horských holí a (krajiny bez vylišeného pokryvu) (Löw, Culek, Hartl & Novák, 2005).

Obrázek 5 – Rámcové typy krajín dle využití území (Löw a spol., Brno, 2005)

Poslední typologii, kterou je pro pochopení této práce důležité zmínit, je základní členění z hlediska *stáří historického osídlení*, patří mezi ně následující 4 rámcové sídelní krajinné typy:

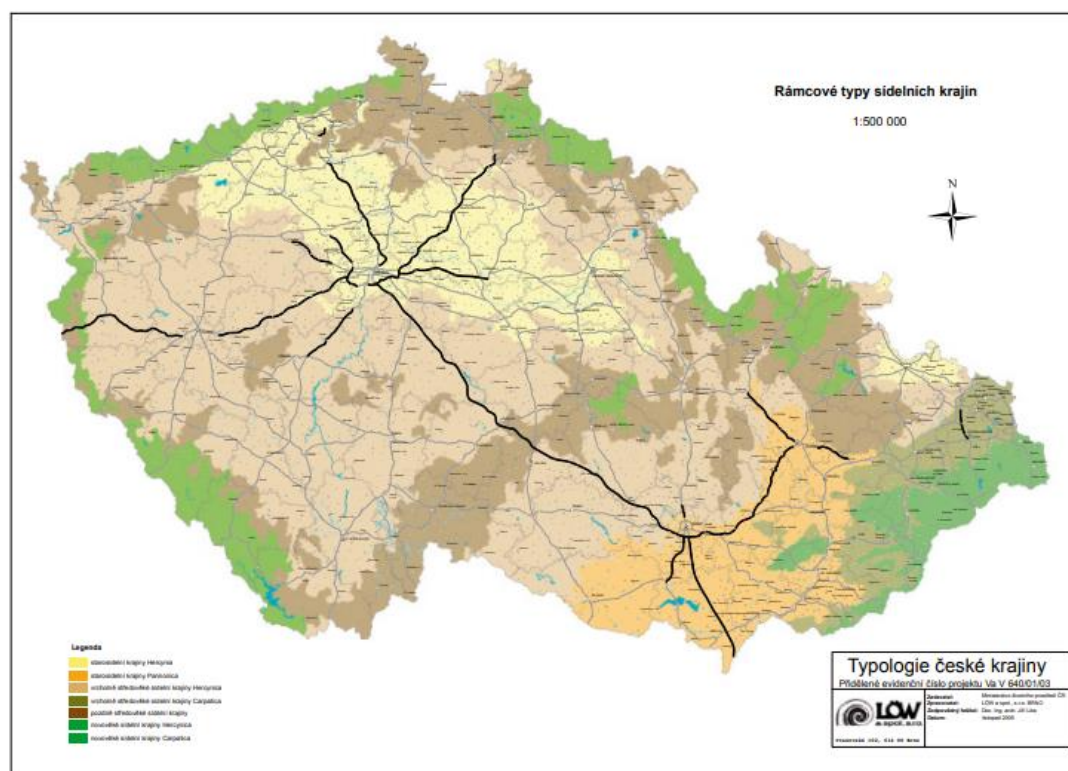
- Stará sídelní krajina (Hercynica a Polonica, Ponnonica),
- Vrcholně středověká sídelní krajina (Hercynica, Carpatica),
- Pozdně středověká sídelní krajina (Hercynica),
- Novověká sídelní krajina (Hercynica, Carpatica) (Löw & Novák, 2008).

V České republice máme zastoupení jednotlivých *rámcových typů sídelních krajín* v následující tabulce č. 2. Na obr. č. 6 lze spatřit mapu s tímto rozdělením.

Tabulka 2 – *Rámcové typy sídelních krajín, zastoupení v ČR (Löw & Michal, 2003)*

	Sídelní krajiny	Zabírají území v (%)
1.	Staré sídelní krajiny Hercynica	13,14
2.	Staré sídelní krajiny Pannonica	9,12
3.	Krajiny vrcholně středověké kolonizace Hercynica	42,30
4.	Krajiny vrcholně středověké krajiny Carpatica	3,73
5.	Krajiny pozdní středověké kolonizace	19,83
6.	Krajiny novověké kolonizace Hercynica	8,57
7.	Krajiny novověké kolonizace Carpatica	3,31

Obrázek 6 – *Rámcové typy sídelních krajín (Löw a spol., Brno, 2005)*

3.4.1 Prvky krajiny a jejich význam

V prostředí Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF) jsou krajinné prvky označovány jako podmnožina Ekologicky významných prvků a každý zemědělec je povinen evidovat je v systému evidence využití zemědělské půdy (LPIS). Úkolem krajinných prvků je napomáhat členění krajiny, její mozaikovitosti a biologické rozmanitosti (Myšáková, 2023).

V zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny jsou také definované Významné krajinné prvky (VKP) podle § 3, jako „*ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability.*“ Jedná se o lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Můžou jimi být po zaregistrování příslušného orgánu i mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní porosty, naleziště nerostů a zkameněliny, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy, historické zahrady a parky (AOPK ČR, 2023). V práci se však budeme věnovat i ostatním prvkům krajiny, kterými jsou krajinné struktury, které krajinu člení a vytváří její ráz. Jejich přítomnost má dopad např. na vodní režim v krajině nebo prostupnost krajiny jak pro lidi, tak pro zvěř. Krajinný prvek je definován v zákoně č. 252/1997 Sb. o zemědělství jako „*souvislá plocha i zemědělsky neobhospodařované půdy, která plní mimoprodukční funkci zemědělství a nachází se uvnitř půdního bloku, popřípadě dílu půdního bloku, nebo s ním nejméně na části hranice sousedí. a je rozdílný ve způsobu ochrany.*“ Můžou sem patřit např. meze, terasy, travnaté údolnice, skupiny dřevin, stromořadí, solitéry (Ministerstvo zemědělství, 2013). Dalšími významnými prvky můžeme chápat i jednotlivé složky krajiny vytvářející velké i malé plochy (pole a lesy), pásy a koridory (komunikace, živé ploty, větrolamy, řeky) a podklady (matrice). Plochy, linie a matrice označujeme také jako krajinné prvky (Kovář, 2014).

3.4.2 Ochrana historické kulturní krajiny

V České republice máme několik právních předpisů pro ochranu krajiny a její hodnoty. Jedním z nich je památkový zákon. Ochrana kulturního dědictví je velmi důležitý cíl každého státu. Podle zákona č. 20/1987 O státní památkové péči je několik možností k ochraně celků historické kulturní krajiny. Jde o památkové zóny jako části krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty. Dalším zákonem, který se zabývá ochranou historické kulturní krajiny, je zákon č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny. Účinným nástrojem na ochranu kulturní krajiny jsou chráněné krajinné oblasti. Chráněné krajinné oblasti (CHKO) jsou dle zákona velká území s pozvolně vytvářející se krajinou, která je v harmonii s charakteristicky vytvořeným reliéfem, významným počtem ekosystémů, významným zastoupením trvale travních porostů nebo dřevin či dochovanými památkami historického osídlení (Kupka, 2010).

Územní ochrana přírody a krajiny se rozděluje na obecnou územní ochranu, kam patří např. ÚSES či významné krajinné prvky, a na ochranu zvláště chráněných území, kde legislativa uznává 6 kategorií ZCHÚ. Těmi jsou Národní parky (NP), Chráněné krajinné oblasti (CHKO), Národní přírodní rezervace (NPR), Přírodní rezervace (PR), Národní přírodní památky (NPP) a Přírodní památky (PP) (Sklenička, 2003).

4 Krajinný ráz

Krajinný ráz je definovaný dle §12 zákona č. 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny jako „*přírodní, kulturní a historickou charakteristiku určitého místa či oblasti, která je chráněna před činnostmi, jež by snižovaly jeho estetickou nebo přírodní hodnotu.*“

Tato definice má sloužit jako ochrana před povolením a následným umístěním staveb, které by změnily charakter právě krajinného rázu naší krajiny. Jak se zmiňuje Löw a Míchal (2003) v souborné publikaci *Krajinný ráz*, krajinná struktura má 3 stupně, vzájemně propojené a podmíněné. Jsou jimi krajiny primární, sekundární a terciální. Nástrojem krajinného rázu by mělo být územní plánování, avšak ani ve starém stavebním zákoně 183/2006 Sb. a ani v novém stavebním zákoně 283/2021 Sb. není o krajinném rázu žádná zmínka. V Evropské úmluvě o krajině (European Landscape Convention) je definován krajinný ráz jako daná oblast území, která je obývaná lidmi a vzájemně zde působí přírodní faktory (Jones, 2007).

4.1 Kulturní krajina a její ráz

V krajině lze nalézt dva typy krajiny. Jedním z nich je krajina přírodní, tedy neovlivněná člověkem a druhým typem je krajina kulturní, která v současnosti mnohonásobně převládá. Kulturní krajina je přeměněná krajina přírodní a umožňuje nám dosažení lidských cílů. V kulturní krajině lze rozlišit těchto 10 funkcí: prostorová funkce (prostor pro život kolem nás), ekologické funkce (pro nás potřebné fyziologické látky), ochrana přírody (akce a reakce živých organismů), materiální funkce (statky důležité k pohodlí života), zásobování energií (nutná pro činnost zpracování), komunikační funkce (předávání informací), vzdělávací funkce (rozšiřuje znalosti a vědomosti), rekreační funkce (zlepšení pohodlí, psychického a fyzického stavu), posvátná funkce (duchovní), estetická funkce (pro rozvoj a blaho). Všechny funkce jsou v ideálním stavu v rovnováze a přímo úměrně na sebe působí (Andreychouk, 2015).

4.2 Hodnocení krajinného rázu

Nejčastěji používané jsou dva typy posuzování krajinného rázu. Prvním z nich je preventivní hodnocení, tedy generel. Druhým typem je posuzování vlivu záměru, staveb či změny využití území mající vliv na krajinný ráz. Oba typy jsou využívány jako nástroje ochrany krajinného rázu. Hodnotí se přírodní, kulturní a historická charakteristika, dále estetická hodnota, významné krajinné prvky, dominanty v krajině a harmonické vztahy v krajině (Vorel & Kupka, 2011).

Preventivní hodnocení krajinného rázu je nejvýznamnější a nečastější způsob požadavku na ochranu krajinného rázu, nejen ve vazbě na národní legislativu ale i Evropskou úmluvu o krajině. Zpracovává se v různých měřítkách od obcí, území kraje až po CHKO podle cílů, které má naplnit. Hodnocení je věnováno charakteru krajiny, přírodním podmínkám, kulturně historickému vývoji, vyhodnocení prostorových vztahů a sídelní struktury, obrazu sídel v krajině a architektuře (Vorel & Kupka, 2011). V dnešní době se pro popis území používá několik způsobů členění od typologického (půdní typy, vegetační stupně, klimatické oblasti, biochory, typy potencionální přirozené vegetace atd.) po individuální (geomorfologické členění, biogeografické regiony atd.). Přehledná typologie pro celé území České republiky od Jiřího Löwa (2005) kombinující tři aspekty a to reliéf, osídlení a využití krajiny vytváří další velké množství krajinných typů.

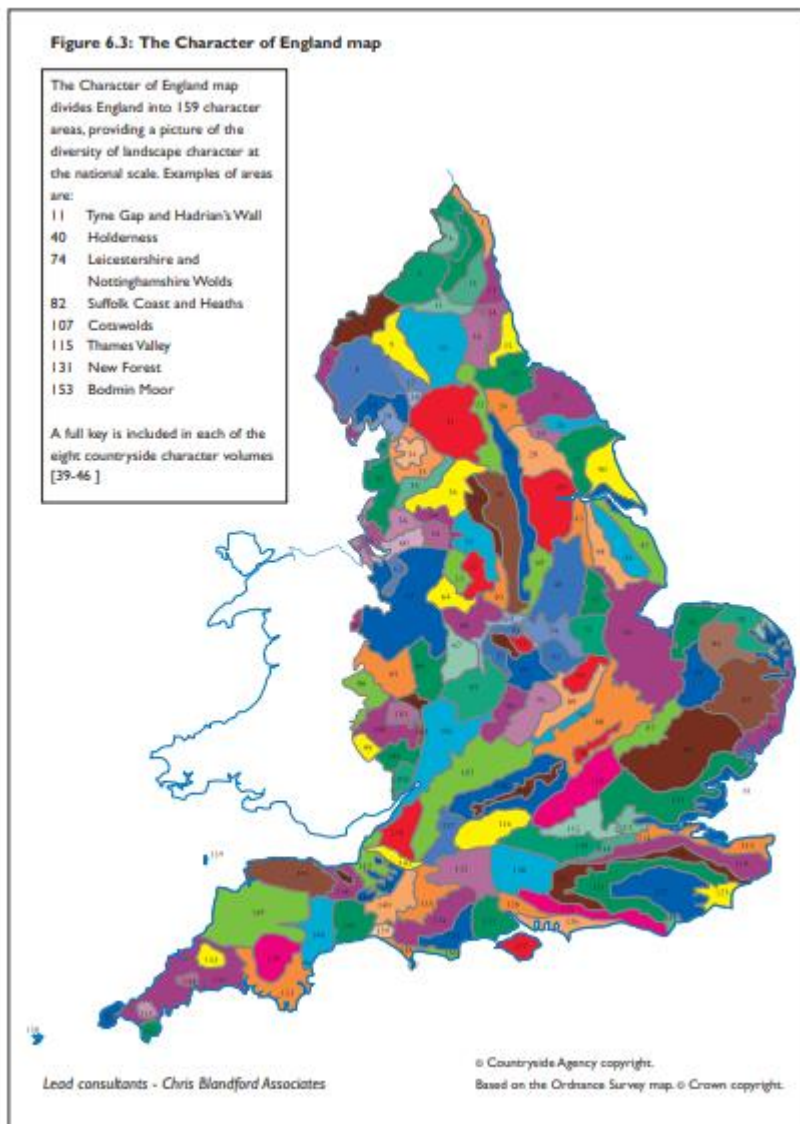
Orgány ochrany přírody a krajiny mají za úkol hodnotit vliv záměru na krajinný ráz jako součást procesu posuzování vlivu na životní prostředí EIA a SEA. Výsledky jsou zaznamenány v přílohách k vyjádření k dokumentaci. Nejvyužívanější metodický postup, který je ověřený v praxi a byl vytvořen kolektivem autorů Vorel, Bukáček, Matějka, Culek a Sklenička (2004 a 2006), má jednoduchou metodu s logickými kroky hodnocení a je aplikovatelný na většinovou část území. Navíc má vazbu se zákonem č. 114/1992 Sb. §12, čímž zaručuje správnost výsledků pro rozhodování dotčených orgánů. Kolektiv autorů Bukáček, Matějka, Culek a Sklenička (2004 a 2006) postupuje ve svém hodnocení ve třech etapách. První je vymezení a popis, poté hodnocení a v neposlední řadě posouzení. Naproti tomu Míchal (1994) dělí metodický postup do 3 etap, které na sebe navzájem navazují. První etapou je přípravné mapování, další etapou je základní mapování a průzkum biotopů, a poslední třetí etapou je speciální mapování a podrobný průzkum biotopů.

Jak uvádí Sklenička (2003), hodnocení krajiny je pouhý termín, kterým je označován proces, kde je krajina popisována, klasifikována a analyzována, kroky jsou jasně definovány a vycházejí z nich zřetelné výsledky. Hodnocení je zpracováno pro potřeby zpracování studií, plánů a projektů k účelu krajinného plánování. Metoda hodnocení krajiny je definována jako způsob hodnocení v samostatném konkrétním případě.

4.3 Zahraniční přístupy

Napříč obory zabývající se tematikou krajiny je nespočet teoretických přístupů a metodik, proto jednotnost není zcela možná (Jones, 2007). V Anglii je na osvětlu ohledně krajinného rázu pohlíženo jako na více směrný přenos znalostí a podle toho je tvořen přístup LCA (Landscape Character Assessment), který je veden jako uznávaný nástroj metodiky krajiny používaný i v jiných zemích. Hlavním podpůrným dokumentem je Landscape Character Assessment z roku 2002. Ten v první fázi identifikuje oblast, zmapuje ji a popíše její charakter, společně s cíli. V druhé poslední fázi rozhodne, co je potřeba ke splnění cílů a vytvoří výstup podle účelu posouzení. V dokumentu je také seznam otázek, které si má posuzovatel klást. Mezi otázky patří např. Jaké jsou cíle hodnocení? Kdo jsou zainteresované strany? V jakém měřítku má být hodnocení provedeno? V práci se vyskytují příklady hodnocení. Na obr. č. 7 můžeme zpozorovat příklad typologie v Anglii na základě rozdělení do 159 oblastí v rozmanitosti krajinného rázu (Swanwick, 2002).

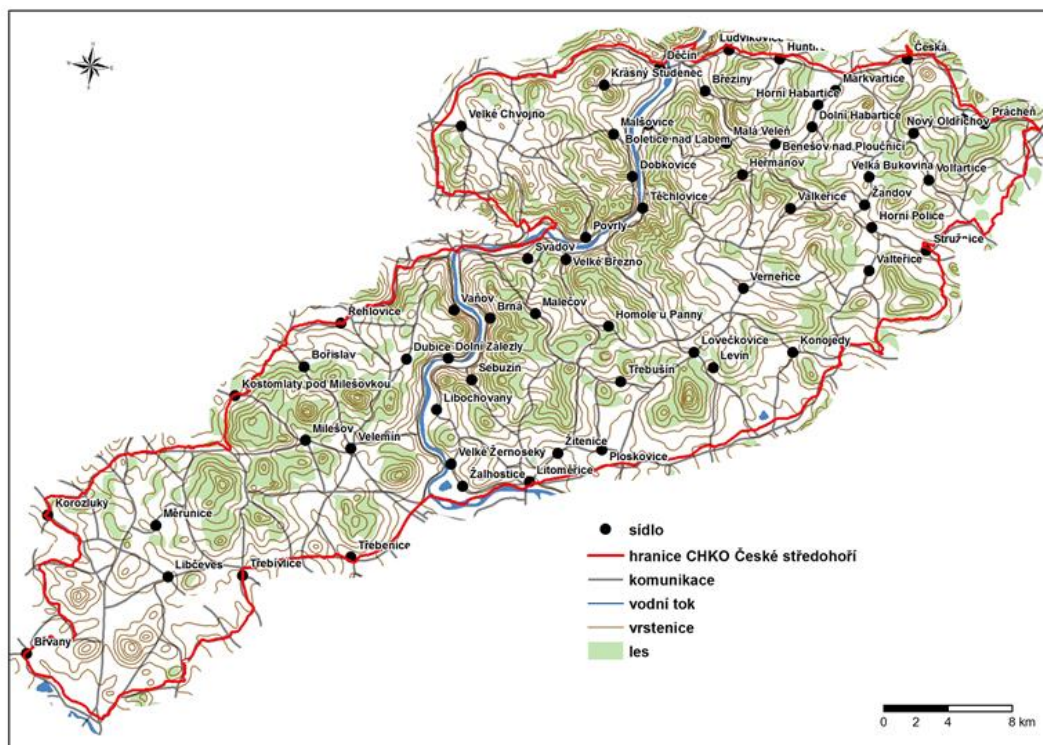
Obrázek 7 – Charakteristická typologie v Anglii (Swanwick, 2002)

5 Charakteristika řešeného území

Cílem této kapitoly je představení CHKO České středohoří, jakožto vymezeného území s již zpracovaným hodnocením krajinného rázu. CHKO České středohoří bylo vybráno na základě své rozmanitosti přírodních podmínek a odlišnosti fyzicko-geografických podmínek, které mají velký kontrast potřebný pro tuto práci. Naše zájmové území zahrnuje 12 obcí v CHKO České středohoří vybraných na základě typu reliéfu, které jsou specifikovány v metodice práce.

Obrázek 8 – CHKO České středohoří, vyhlášené v roce 1976 (LÖW & spol., 2010).

5.1 CHKO České středohoří

Správa CHKO České středohoří se nachází v Litoměřicích. CHKO České středohoří bylo vyhlášeno 19. března 1976 a spadá k nejrozmanitějším oblastem. Důvodem vyhlášení CHKO byla unikátnost reliéfu mladočtveřického vulkanického pohoří, bohatost na faunu a floru a pestrost geologické stavby ve střední Evropě (Hošek, 1999). Je zde poměrně velká hustota lidských sídel rozložených do 115 obcí.

5.1.1 Fyzicko-geografická charakteristika

Celková rozloha území je 1063 km². Pohoří vzniklo v době třetihor vulkanickou činností a následnou činností ve čtvrtohorách. Je zde pestrá krajina a díky tomu obrovská škála přírodních stanovišť (AOPK ČR, 2023). Území se rozkládá v 7 okresech severních Čech. Patří sem Litoměřice, Louny, Teplice, Most, Ústí nad Labem, Děčín a Česká Lípa (CHKO České středohoří, 2023). Území se také dělí na dvě hlavní oblasti, Verneřické středohoří v severovýchodní části a Milešovské středohoří v jihozápadní části. Je zde velká škála přírodních stanovišť, díky pestrosti geologických poměrů a klimatických podmínek. Nadmořské výšky se pohybují od

122 m v Děčíně po 837 m na Milešovce, jakožto nejvyšším vrcholu CHKO České středohoří. Charakteristickým znakem Českého středohoří jsou mohutné kupy a kužely vzniklé vulkanickou činností a mohutné zaříznuté údolí Labe. Územím protéká řeka Labe, dále také Ploučnice a Bílina. Pro území nejsou vodní plochy příliš typické, přesto je zde rybník Chmelař u Úštěku a píšťanské jezero u Lovosic (Kyselka, 2016).

5.1.2 Kulturně-historický vývoj krajiny

Přízpůsobivé podmínky k životu ve středohorské krajině vedly k brzkému osídlení člověkem. Dějiny zde zanechaly mnoho historických památek v lidové architektuře (Baroš, a další, 2014). Územím procházely v historii také obchodní stezky, a to zejména v širokém údolí Labe. Nejvýznamnější obchodní stezka vedla údolím Labe a spojovala Čechy se Saskem. Jižní část společně s jihovýchodem a jihozápadem byla osídlena již v neolitu. Středověké kolonizace zde započaly dříve než v ostatních územích českých zemí, kolonizace území probíhala zejména šlechtou. Neosídleny zůstaly jen extrémní oblasti v polohách zaříznutých údolí, sopečných kuželů a hřbetů. V novověku bylo území dosídleno jen lokálně. Zemědělství zde tvořilo základ obživy. Chráněná krajinná oblast České středohoří je označována jako zahrada Čech, díky rozvoji ovocnářství v 19. století. Osvědčily se zde smíšené kultury, tedy pole a louky s ovocnými stromy. S rozvojem železnice také v 19. století přišel rozvoj průmyslu, zejména papíren a textilií, později pak chemického průmyslu. Toto období přineslo naposledy vznik nových vesnic a sídelních útvarů.

Po událostech 2. světové války bylo z území vysídleno německé obyvatelstvo. Další vývoj území pak byl zcela nejednotný, díky dosídlení českého obyvatelstva, které ale neproběhlo zcela rovnoměrně. Další velký vliv na území měla kolektivizace zemědělství, původní členění plužiny, zejména smíšené kultury, zcela zanikly. Vznikly velkoplošné plantáže a velké plochy polí. Dnes převažuje rekreační charakter a některá území značně strádají. Až v posledních letech vzrůstá tlak na výstavbu ve vesnicích, obzvláště v blízkosti velkých měst a s tím i problém tranzitní dopravy pro významné dopravní koridory. Příkladem je realizovaná stavba dálnice (Lów, 2010).

5.1.3 Typologie krajinného rázu

Krajinný obraz neboli rázovitost krajiny nám zprostředkovává charakteristiku typických znaků krajiny v naší mysli. Rázovitost umožňuje rozlišit krajinu podle typů znaků a tím ji členit.

Nejvyšším členěním na celoevropské úrovni jsou *krajinné megatypy*, které jsou vytvořené pro členění krajin v Evropě. Rozdělujeme 8 kategorií, které dále můžeme rozčlenit do 30 krajinných megatypů. U nás se nacházejí pouze 3. V kategorii krajin alpského bezlesí jsou to nejvyšší části Krkonoš a Hrubého Jeseníku. V kategorii uzavřených až polootevřených krajin je to velká část naší krajiny bez zemědělských nížin a pahorkatin. V kategorii krajin otevřených polí jsou to otevřené krajiny našich nížin a pahorkatin.

Další jsou *rámcové typy krajin*, které byly sestaveny na základě grantu MŽP ČR v roce 2005. Ty hodnotí rámce naší krajiny v České republice. Jsou průnikem tří souborů charakteristik krajin, a to rámcových sídelních typů, kterých je 7, rámcových typů využití území, kterých je 6 a rámcových typů georeliéfu, kterých je 19.

Rámcové sídelní krajinné typy vznikly na základě studia historických map, vegetační stupňovitosti, biogeografické podprovincie a vývoje osídlení z historického atlasu. U nás je vymezeno 7 typů a jejich procentuální zastoupení je vypsáno v kapitole typologie krajiny.

Rámcové krajinné typy dle způsobu využití území odpovídá převažujícímu způsobu využití krajiny. V ČR lze vymezit 6, někdy 7, typů od zemědělské krajiny až po krajiny horských holí, jejichž výčet nalezneme opět v kapitole typologie krajiny.

Třetím vůdčím typem jsou *typy reliéfu krajiny*, ty jsou vymezeny na základě odlišnosti krajiny. Jejich zastoupení v ČR je uvedené v kapitole typologie krajiny (LÖW & spol., 2010).

5.2 Typy sídel a plužin

V CHKO České středohoří nalezneme velké množství typů sídel a plužiny. Typ sídla je specifické půdorysné uspořádání objektů a veřejného prostoru. Typ plužiny je prostorové uspořádání pozemků zemědělského zázemí sídla. Soustředěné osídlení je

nejčastějším typem nacházejícím se v CHKO České středohoří, je značně ohraničeno od volné nezastavěné krajiny (Lów, 2010).

Typů sídel zde máme zastoupeno několik, mezi nejčastější typ patří návesní vsi, převažují v jižní části a na jihovýchodním okraji mezi Litoměřicemi, Úštěkem a Kravařemi. Silnicové a ulicové vsi, které mají centrální osu tvořenou komunikací nejsou v oblasti příliš časté. Dále jsou zde hromadné silniční vsi, které se vyskytují v jižní polovině CHKO nebo v údolí Labe. Hromadné vsi s nepravidelnými objekty se pak vyskytují jen velice vzácně. Na severu můžeme zpozorovat ještě typ lesních lánových vsí. Typ okrouhlice s paprscitou plužinou se vyskytuje v centrální části mezi Litoměřicemi a Ústím nad Labem (LÖW & spol., 2010).

Plužiny rozdělujeme také na několik typů. V jižním okraji CHKO České středohoří nalezneme nejčastěji traťovou plužinu nebo dominikální plužinu. Typickým znakem CHKO České středohoří je atypická úseková a dělená úseková plužina na návesní vsi. Záhumenicové plužiny jsou charakteristické pro středověké kolonizace a nalezneme je ve Valteřicích či Heřmanicích. Paprscitá plužina je typem záhumenicové plužiny (LÖW & spol., 2010).

6 Praktická část

6.1 Metodika

Vymezení zájmových území

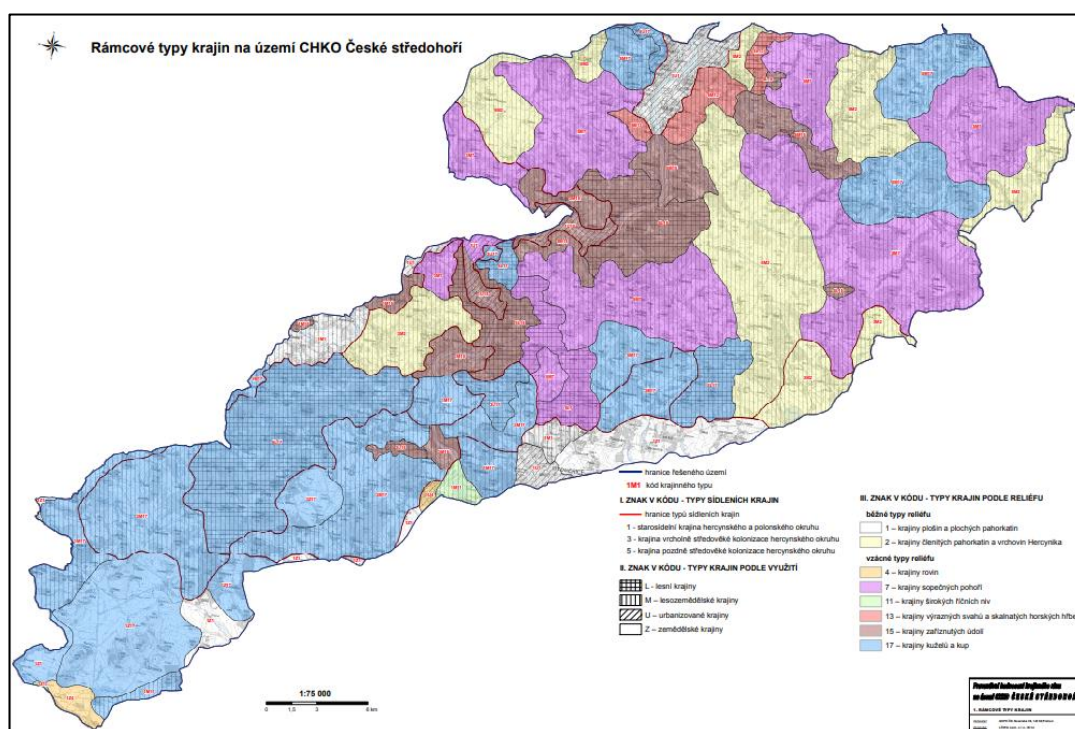
Pro tuto práci bylo nutné vybrat území s již zpracovaným preventivním hodnocením krajinného rázu. Vybráno bylo CHKO České středohoří. Z důvodu rozsáhlosti tohoto území se dále vymezipily obce s různou typologií pro větší přehlednost a relevanci dat. Typologie byla vybrána z mapy „*Rámcové typy krajin na území CHKO České středohoří*“ z hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří. (LÖW & spol., 2010). Vybráni byli zástupci 12 obcí, které se nachází v 7 různých typech krajiny podle reliéfu. Do některých zasahuje i několik typů reliéfu. Níže je sepsán výčet všech typů se zasahujícím územím do vybraných obcí.

- Krajiny plošin a plochých pahorkatin se zástupci: Žitenice, Litoměřice, Lovosice, Děčín

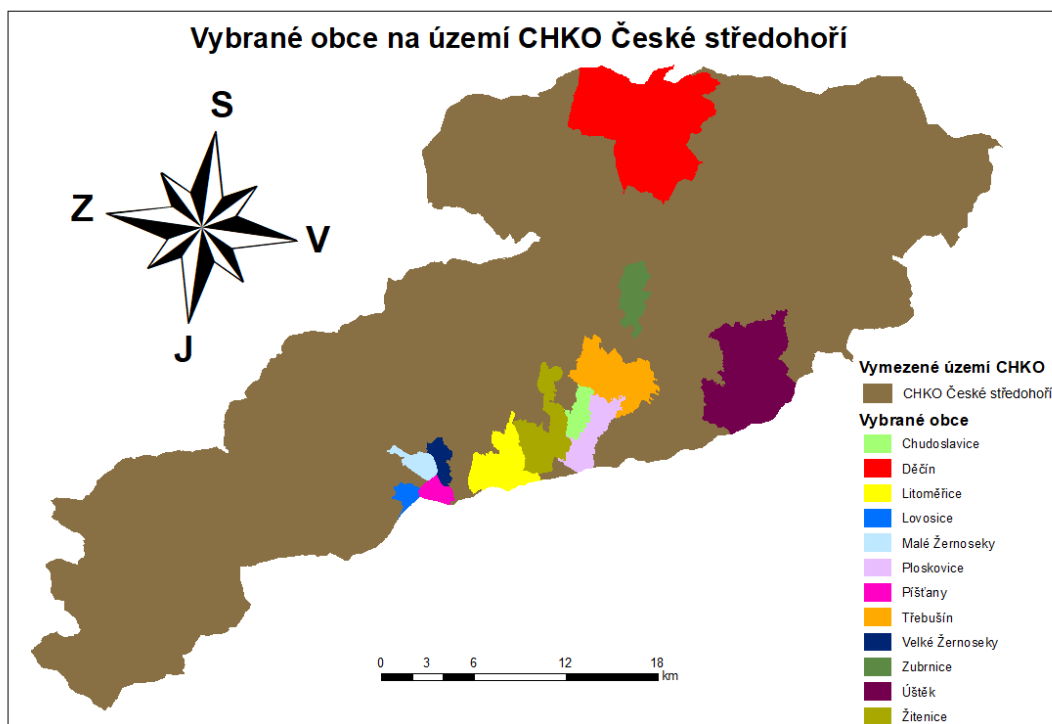
- Krajiny členitých pahorkatin a vrchoviny Hercynika se zástupci: Úštěk, Děčín
- Krajiny rovin se zástupci: Lovosice
- Krajiny sopečných pohoří se zástupci: Zubrnice, Děčín, Úštěk, Třebušín
- Krajiny širokých říčních niv se zástupci: Píšťany
- Krajiny výrazných svahů a skalnatých horských hřbetů se zástupci: Děčín
- Krajiny zaříznutých údolí se zástupci: Děčín, Malé a Velké Žernoseky, Úštěk
- Krajiny kuželů a kup se zástupci: Třebušín, Ploskovice, Žitenice, Chudoslavice, Děčín, Malé a Velké Žernoseky

Na obr. č. 10 jsou znázorněny vybrané obce a na dalším obr. č. 9 jsou vidět rámcové typy krajín.

Obrázek 9 – Rámcové typy krajín na území CHKO České středohoří (Löw a spol., s.r.o., Brno, 2010)

Obrázek 10 – Vybrané obce na území CHKO České středohoří (Vlastní zpracování na základě dat)

Základní zpracování

Pro objasnění práce a stěžejních termínů byla práce v první části zpracována ve formě literární rešerše. Tato práce si kladla za cíl zjistit, zdali je větší význam přiřazován prvkům starším (např. prvkům vzniklým v 19. stol) či mladším prvkům z hlediska hodnocení krajinného rázu. Prvním krokem bylo vysledování významných krajinných prvků z již zpracovaného hodnocení krajinného rázu a také nalezení pozůstatků těchto prvků historické krajiny terénním průzkumem. Z terénního průzkumu se vytvořila fotodokumentace dokládající jejich významnost, pokud to bylo možné. Významnými krajinnými prvky byly zvoleny rybníky, cesty, železnice, řeky, sopečná pohoří, vinice, plužiny a další významné prvky krajiny, o kterých je zmínka v hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří. Nakonec jejich počet dosáhl 73. U vysledovaných prvků bylo nutné zaznamenání v prostředí ArcGIS Pro. Druhým krokem bylo zjištění stáří těchto krajinných prvků na podkladě studia starých map.

Stáří krajinných prvků bylo vysledováno z následujících mapových podkladů: I. vojenského mapování, II. vojenského mapování, map stabilního katastru, III. vojenského mapování, leteckých snímků ze 30. a 50. let 20. století a moderních mapových podkladů. Významné krajinné prvky byly porovnány napříč jednotlivými

obdobími ve starých mapách, zdali se změnilo, dochovaly či již neexistují. Bylo zaznamenáno stáří těchto významných krajinných prvků do tabulky.

Zpracování v prostředí ArcGIS Pro

Zdrojem konkrétních mapových podkladů pro vytvořené mapové výstupy byla data dostupná z AOPK a ČUZK. Pro mapy byl použit podklad ZM ČR 10 pro přehlednost a jednodušnost podkladů (ČUZK, 2024). Poté pomocí polygonů, linií nebo bodů byly v jednotlivých mapách vyznačeny již určené významné krajinné prvky z hodnocení krajinného rázu CHKO České Středohoří. Ke každé mapě byla přidělena tabulka s názvy k jednotlivým krajinným prvkům. Mapám byly posléze dodělané všechny důležité prvky mapy jako nadpis, legenda, měřítko, směrovka a tiráž pro úplnost.

Zpracování tabulkových dat a porovnání významnosti dle stáří krajinných prvků

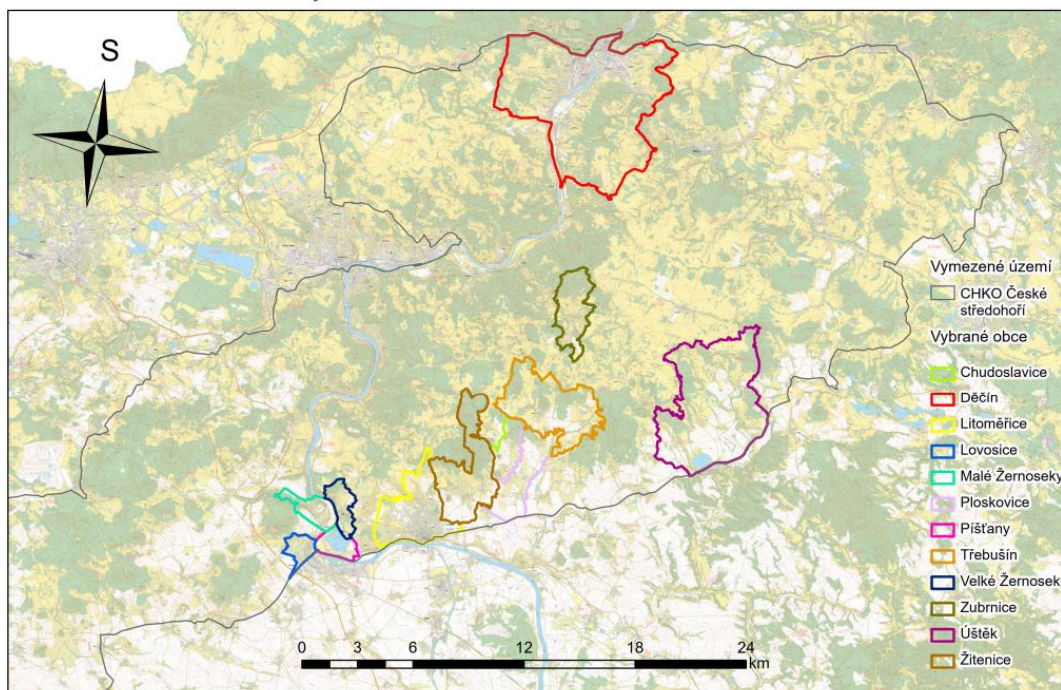
K určení vzniku jsem využila staré mapy, ve kterých jsem hledala stáří významných krajinných prvků. Následně jsem z těchto údajů vytvořila tabulku. Tabulka sem bude vložena společně s výčtem prvků a obdobími vzniku těchto prvků v jednotlivých obdobích. Posledním krokem bylo zpracování tabulek do grafů, ve kterých bylo zobrazeno první zachycení krajinných prvků v mapách.

6.2 Identifikace Významných krajinných prvků

Identifikace krajinných prvků vychází z Preventivního hodnocení krajinného rázu na území CHKO České středohoří (LÖW & spol., 2010). Celkem bylo vybráno 12 obcí, které jsem rozdělila do 4 skupin pro lepší zobrazení v programu ArcGIS Pro. Všechny obce jsou zobrazeny na obr. č. 11. Dále jsou rozděleny do 4 skupin na „*Vybrané obce 1*“ zahrnující obce Lovosice, Malé Žernoseky, Píšťany a Velké Žernoseky jsou zobrazeny na obr. č. 12. „*Vybrané obce 2*“ tvořící obce Chudoslavice, Litoměřice, Ploskovice a Žitenice jsou zobrazeny na obr. č. 14. „*Vybrané obce 3*“ zahrnující obce Třebošín, Zubrnice a Ústěk lze spatřit na obr. č. 16. Poslední „*vybrané obce 4*“ s ukázanou poslední největší obcí Děčín je zobrazena na obr. č. 18. Významné krajinné prvky jsou pak dále ukázány na dalších mapách vyznačeny červenou barvou s doprovodnými tabulkami vysvětlujícími o jaký významný prvek se jedná. V příloze 1,2,3 a 4 dále nalezneme fotodokumentaci těchto vybraných obcí a jejich prvků.

Obrázek 11 – Vybrané obce na území CHKO České středohoří na podkladu ZM ČR (Vlastní zpracování na základě dat)

Vybrané obce na území CHKO České středohoří

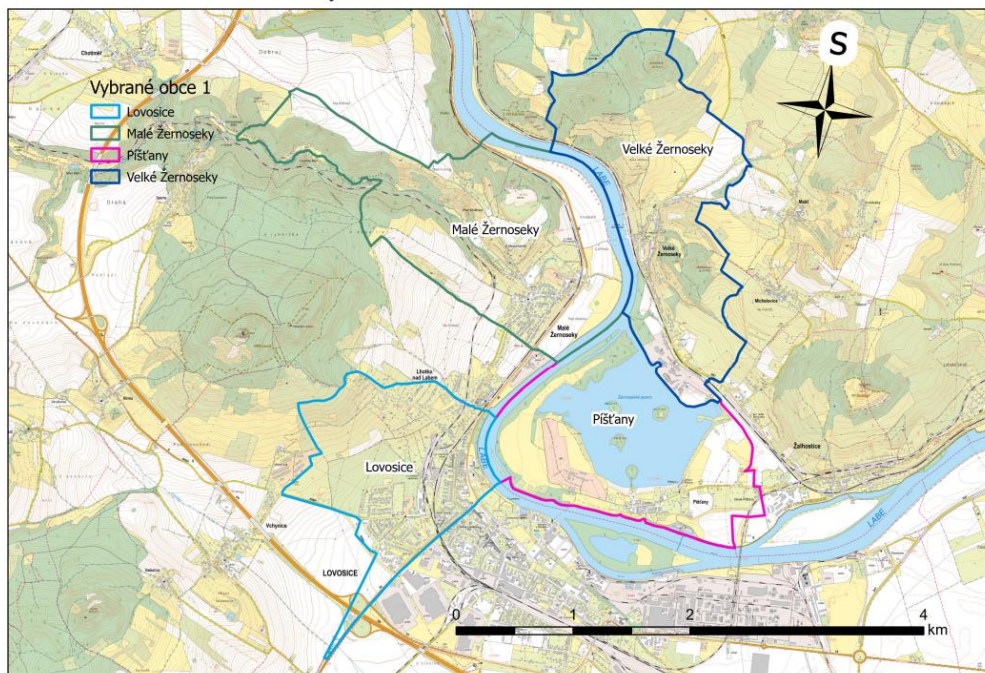

Bc. Klára Krejzová, 15.2.2023, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj: ČUZK, AOPK

Vybrané obce 1 zahrnují 4 obce. Na obr. 13 lze spozorovat vybrané krajinné prvky vyznačeny červenou barvou v těchto obcích. Následná tabulka č. 3 vykazuje pak jejich počet a jména prvků. Vybrané obce 1 mají 12 významných krajinných prvků zmíněných v hodnocení krajinného rázu v CHKO České Středohoří. V příloze č. 2 a v příloze č. 3 lze spatřit snímek z terénního šetření, na fotografii je Žernosecké jezero.

Obrázek 12 – Vybrané obce 1 (Vlastní zpracování na základě dat)

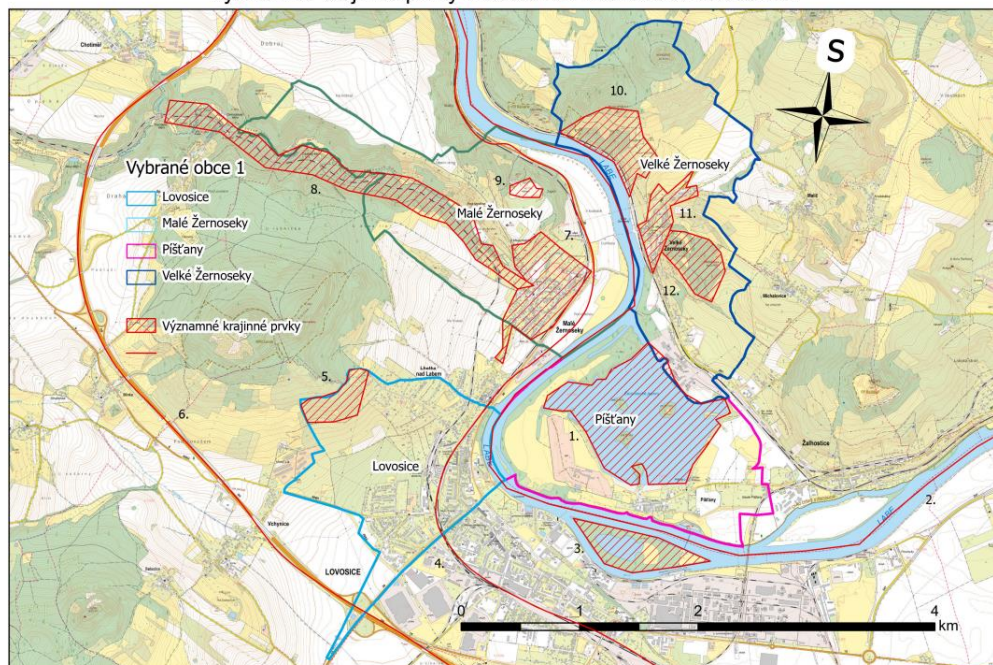
Vybrané obce v CHKO České středohoří

Bc. Klára Krejzová. 21.1.2024. ČZU - FŽP, S-JTSK. Zdroj: ČUZK, AOPK

Obrázek 13 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)

Významné krajinné prvky v obcích CHKO České středohoří

Bc. Klára Krejzová, 21.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj: ČUZK, AOPK

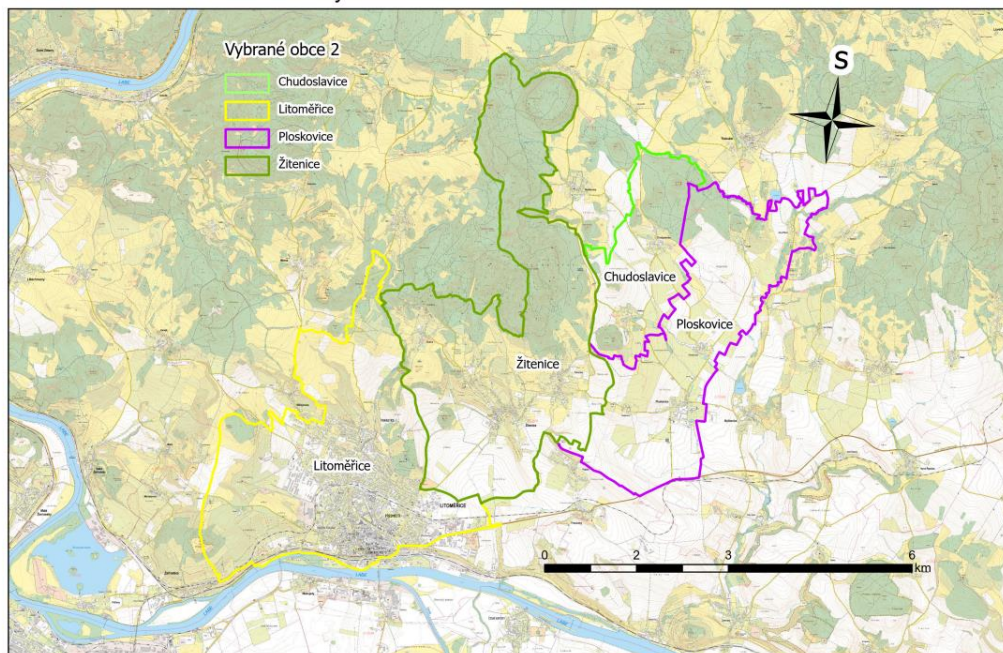
Tabulka 3 – Vybrané obce 1 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat)

Vybrané obce 1		
Píšťany		
Lovosice		
Velké Žernoseky		
Malé Žernoseky		
Významné krajinné prvky	číslo	obec
Žernosecké jezero	1.	Píšťany
Labe	2.	Všechny vybrané obce 1
Havraní ostrov s Malým Labem	3.	Lovosice
Železnice	4.	Lovosice, Malé Žernoseky
Mírně se zvedající úpatí Lovoše	5.	Lovosice
Dálnice D8	6.	Lovosice
Dělená úseková plužina Malé Žernoseky	7.	Malé Žernoseky
Kaňon Opárenské údolí	8.	Malé Žernoseky
Lom KUBO Malé Žernoseky	9.	Malé Žernoseky
Malá Vendula – Vinice Velké Žernoseky	10.	Velké Žernoseky
Dělená úseková plužina Velké Žernoseky	11.	Velké Žernoseky
Třešňovka	12.	Velké Žernoseky

Vybrané obce 2 zahrnují 4 obce. Na obr. č. 15 je zobrazeno 22 významných krajinných prvků zmíněných v hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří. O jaký prvek se jedná pak ukazuje tabulka č. 4. V obci Litoměřice se jedná o následující prvky: neovulkanický vrch Radobýl, pokratický potok, který je tok 2.řádu a pravostranný přítok řeky Labe. Dále se jedná o Bílou stráň, která je národní přírodní památkou CHKO Českého středohoří. Poté úpatní silnice 1/15., Písečný ostrov, samotný tok Labe a Mostnou horu. V obci Žitenice je to dělená úseková plužina Žitenice se sakrálním souborem kostela sv. Petra a Pavla. Dále jsou to Úseková plužina Skalice, zemědělská enkláva skalické plužiny, Hromadná silniční ves Pohořany a skalní útvar Kočka. V obci Ploskovice je to hromadná silniční ves Ploskovice, Hromadná silniční ves Vinné, Zámecký park Ploskovice s barokním zámekem, krátká řadová ves Maškovice s úsekovou plužinou a Maškovický potok. V obci Chudoslavice se jedná o návesní ves Chudoslavice, hromadná silniční ves Myštice, Chudoslavický potok a Trojhora.

Obrázek 14 – Vybrané obce 2 (Vlastní zpracování na základě dat)

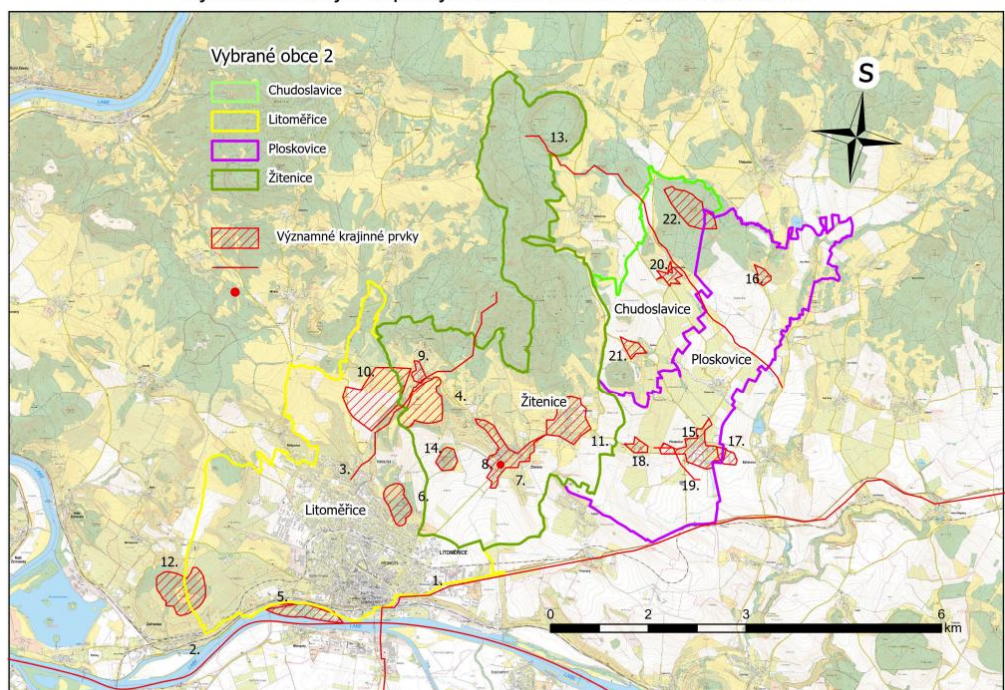
Vybrané obce v CHKO České středohoří

Bc. Klára Krejzová, 4.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj:ČUZK, AOPK

Obrázek 15 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)

Významné krajinné prvky v obcích CHKO České středohoří

Bc. Klára Krejzová, 4.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj:ČUZK, AOPK

Tabulka 4 – Vybrané obce 2 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat)

Vybrané obce 2		
Litoměřice		
Žitenice		
Chudoslavice		
Ploskovice		
Významné krajinné prvky	číslo	obec
Úpatní silnice I./15	1.	Litoměřice, Ploskovice
Labe	2.	Litoměřice
Pokratický potok	3.	Litoměřice
Bílá stráň	4.	Litoměřice
Písečný ostrov	5.	Litoměřice
Mostná hora	6.	Litoměřice
Dělená úseková plužina Žitenice	7.	Žitenice
Kostel sv. Petra a Pavla	8.	Žitenice
Úseková plužina Skalice	9.	Žitenice
Zemědělská enkláva skalické plužiny	10.	Žitenice
Hromadná silniční ves Pohořany	11.	Žitenice
Radobýl	12.	Litoměřice
Chudoslavický potok	13.	Ploskovice, Chudoslavice
Skalní útvar Kočka	14.	Žitenice
Hromadná silniční ves Ploskovice	15.	Ploskovice
Hromadná silniční ves Vinné	16.	Ploskovice
Zámecký park Ploskovice (barokní zámek)	17.	Ploskovice
Krátká řadová ves Maškovice	18.	Ploskovice
Maškovický potok	19.	Ploskovice
Návesní ves Chudoslavice	20.	Chudoslavice
Hromadná silniční ves Myštice	21.	Chudoslavice
Trojhora	22.	Chudoslavice

Vybrané obce 3 zahrnují 3 obce. Na obr. č. 17 je vyznačeno 22 významných krajinných prvků vybraných z hodnocení krajinného rázu CHKO České Středohoří. V tabulce č. 5 jsou následně všechny prvky vypsány a zařazeny k příslušné obci. V obci Třebušín se jedná o prvky vrch Sedlo, Návesní ves Třebušín s traťovou a dominikální plužinou, silniční víska Mlýnec s úsekovou plužinou, krátká řadová ves Kotelice s délkovou plužinou, Ves Klokoč s úsekovými a délkovými plužinami, Ves Nová Vesnička s úsekovými a délkovými plužinami, vrchol Kalich se zříceninou hradu, rybník Machčák, vrch Panna, hromadná ves Všeradiště. CFTV obci Úštěk jsou to Městská památková rezervace Úštěk s navazující traťovou plužinou, malá vesnice Ostré jako součást města Úštěk, Dubí hora, Petrovický kopec, rybník chmelař lemovaný chatovou kolonií, Helfenburg, rozsáhlý čedičový lom vedle nižšího vrcholu Dubí hory, Kalvárie

se skupinou kaplí na kuželu u Ostrého, Úštěcký potok, Habřinský potok. V obci Zubrnice je to samotná návesní ves Zubrnice se skanzenem lidové architektury a Luční potok.

Obrázek 16 – Vybrané obce 3 (Vlastní zpracování na základě dat)

Bc. Klára Krejzová, 6.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj: ČUZK, AOPK

Obrázek 17 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)

Bc. Klára Krejzová, 6.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj: ČUZK, AOPK

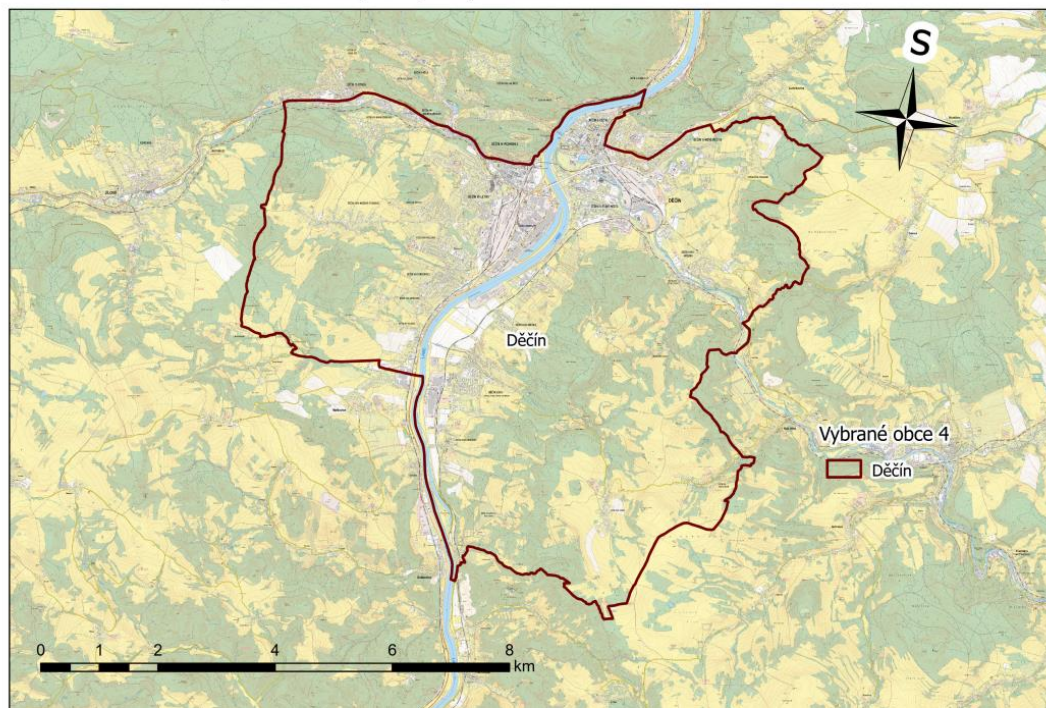
Tabulka 5 – Vybrané obce 3 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat)

Vybrané obce 3		
Třebošín		
Úštěk		
Zubrnice		
Významné krajinné prvky	číslo	obec
Sedlo	1.	Třebošín
Návesní ves Třebošín s traťovou a dominikální plužinou	2.	Třebošín
Silniční víska Mlýnec s úsekovou plužinou	3.	Třebošín
krátká řadová ves Kotelice s délkovou plužinou	4.	Třebošín
Ves Klokoč s úsekovými a délkovými plužinami	5.	Třebošín
Ves Nová Vesnička s úsekovými délkovými plužinami	6.	Třebošín
Kalich	7.	Třebošín
Rybník Machčák	8.	Třebošín
Panna	9.	Třebošín
Hromadná ves Všeradiště	10.	Třebošín
Městská památková rezervace Úštěk s navazující traťovou plužinou	11.	Úštěk
Ostré	12.	Úštěk
Dubí hora	13.	Úštěk
Zámek Konojedy	14.	Úštěk
Rybník Chmelař lemovaný chatovou kolonií	15.	Úštěk
Hromadná ves Ličenice	16.	Úštěk
Rozsáhlý čedičový lom	17.	Úštěk
Kalvárie se skupinou kaplí na kuželu u Ostrého	18.	Úštěk
Úštěcký potok	19.	Úštěk
Červený potok	20.	Úštěk
Návesní ves Zubrnice se skanzenem lidové architektury	21.	Zubrnice
Luční potok	22.	Zubrnice

Vybrané obce 4 zahrnují jen jednu oblast, obec Děčín. Na obr. č 19 je zobrazeno 17 významných krajinných prvků zmíněných v hodnocení krajinného rázu CHKO České Středohoří. V tabulce č. 6 jsou pak vyjmenovány. V obci Děčín se jedná o prvky Děčínská kotlina, tok Labe, Kaňon Labe, železnice, Jílovský potok, lesní lanová ves Krásný studenec, Lesní lánová ves Staré Město se záhumenicovou plužinou, Silniční a hromadné rozvolněné struktury Václavov, Silniční a hromadné rozvolněné struktury Popovice, Úseková plužina Dolní chlum, Lotarův vrch, vrchol Chmelník, Popovický vrch a Údolí Jílovského potoka.

Obrázek 18 – Vybrané obce 4 (Vlastní zpracování na základě dat)

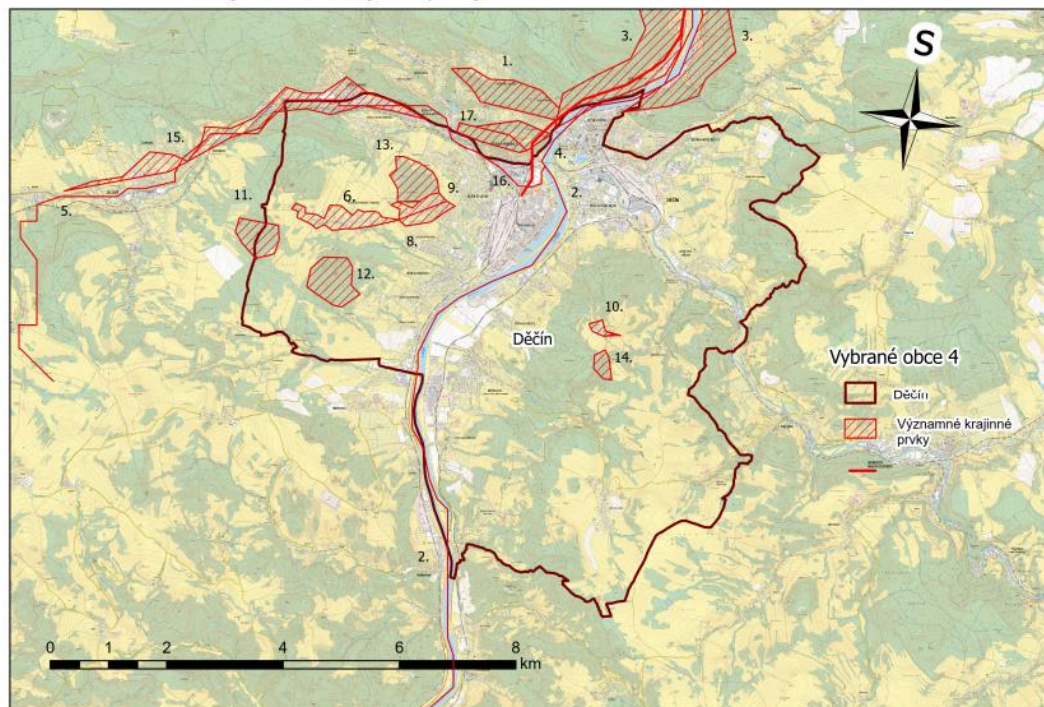
Významné krajinné prvky v obcích CHKO České středohoří

Bc. Klára Krejzová. 14.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj: ČUZK, AOPK

Obrázek 19 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)

Významné krajinné prvky v obcích CHKO České středohoří

Bc. Klára Krejzová. 14.1.2024, ČZU - FŽP, S-JTSK, Zdroj: ČUZK, AOPK

Tabulka 6 – Vybrané obce 4 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat)

Vybrané obce 4		
Děčín		
Významné krajinné prvky	číslo	obec
Červený vrh	1.	Děčín
Labe	2.	Děčín
Kaňon Labe	3.	Děčín
Železnice	4.	Děčín
Jílovský potok	5.	Děčín
Lesní lánová ves Krásný studenec	6.	Děčín
lesní lánová ves Staré Město s záhumenicovou plůžinou	7.	Děčín
Silniční a hromadné rozvolněné struktury Václavov	8.	Děčín
Silniční a hromadné rozvolněné struktury Popovice	9.	Děčín
Úseková plůžina Dolní chlum	10.	Děčín
Lotarův vrch	11.	Děčín
Chmelník	12.	Děčín
Popovický vrch	13.	Děčín
Velký chlum	14.	Děčín
Údolí Jílovského potoka	15.	Děčín
Pastýřská stěna	16.	Děčín
Zámecká skála	17.	Děčín

6.3 Analýza stáří vybraných prvků

V tabulce č. 7 je přehled všech prvků za celé území se zaznamenaným prvním výskytem ve starých mapách. Jedná se o I. vojenské mapování, mapy stabilního katastru, které bylo na území zmapováno v roce 1843. Dále II. vojenské mapování, které bylo na území provedeno v letech 1847-1848, III. vojenské mapování, letecké snímky z 50. a 30. let 20. století a moderní mapové podklady.

Tabulka 7 – Stáří vybraných prvků (Vlastní zpracování na základě dat)

Číslo	Vybrané obce	Významný krajinný prvek	1. vojenské mapování	mapy stabilního katastru (1843)	2. vojenské mapování (1847–1848)	3. vojenské mapování	letecké snímky z 50. a 30. let 20. století	moderní mapové podklady
1	vybrané obce 1	Žernosecké jezero					<	
2	vybrané obce 1	Labe	✓					
3	vybrané obce 1	Havraní ostrov s Malým Labem	✓					
4	vybrané obce 1	Železnice			✓			
5	vybrané obce 1	Mírně se zvedající úpatí Lovoše	✓					
6	vybrané obce 1	Dálnice D8						✓
7	vybrané obce 1	Dělená úseková plužina Malé Žernoseky	✓					
8	vybrané obce 1	Kaňon Opárenské údolí	✓					
9	vybrané obce 1	Lom KUBO Malé Žernoseky						✓
10	vybrané obce 1	Malá Vendula – Vinice Velké Žernoseky		✓				
11	vybrané obce 1	Dělená úseková plužina Velké Žernoseky	✓					
12	vybrané obce 1	Třešňovka		✓				
1	vybrané obce 2	Úpatní silnice I./15			✓			
2	vybrané obce 2	Labe	✓					
3	vybrané obce 2	Pokratický potok	✓					
4	vybrané obce 2	Bílá stráň				✓		
5	vybrané obce 2	Písečný ostrov	✓					
6	vybrané obce 2	Mostná hora		✓				
7	vybrané obce 2	Dělená úseková plužina Žitenice	✓					
8	vybrané obce 2	Kostel sv. Petra a Pavla		✓				
9	vybrané obce 2	Úseková plužina Skalice	✓					
10	vybrané obce 2	Zemědělská enkláva skalické plužiny	✓					
11	vybrané obce 2	Hromadná silniční ves Pohořany	✓					
12	vybrané obce 2	Radobýl	✓					
13	vybrané obce 2	Chudoslavický potok	✓					
14	vybrané obce 2	Skalní útvar Kočka	✓					
15	vybrané obce 2	Hromadná silniční ves Ploskovice	✓					
16	vybrané obce 2	Hromadná silniční ves Vinné	✓					
17	vybrané obce 2	Zámecký park Ploskovice (barokní zámek)		✓				
18	vybrané obce 2	Krátká řadová ves Maškovice	✓					
19	vybrané obce 2	Maškovický potok	✓					
20	vybrané obce 2	Návesní ves Chudoslavice	✓					
21	vybrané obce 2	Hromadná silniční ves Myštice	✓					
22	vybrané obce 2	Trojhora	✓					

1	vybrané obce 3	Sedlo	✓					
2	vybrané obce 3	Návesní ves Třebušín s traťovou a dominikální plužinou	✓					
3	vybrané obce 3	Silniční víska Mlýnec s úsekovou plužinou	✓					
4	vybrané obce 3	Krátká řadová ves Kotelice s délkovou plužinou	✓					
5	vybrané obce 3	Ves Klokoč s úsekovými a délkovými plužinami	✓					
6	vybrané obce 3	Ves Nová Vesnička s úsekovými délkovými plužinami	✓					
7	vybrané obce 3	Kalich	✓					
8	vybrané obce 3	Rybník Machčák		✓				
9	vybrané obce 3	Panna	✓					
10	vybrané obce 3	Hromadná ves Všeradiště	✓					
11	vybrané obce 3	Městská památková rezervace Ústěk s navazující traťovou plužinou	✓					
12	vybrané obce 3	Ostré	✓					
13	vybrané obce 3	Dubí hora	✓					
14	vybrané obce 3	Petrovický kopec	✓					
15	vybrané obce 3	Rybník Chmelař lemovaný chatovou kolonií	✓					
16	vybrané obce 3	Helfenburg	✓					
17	vybrané obce 3	Rozsáhlý čedičový lom						✓
18	vybrané obce 3	Kalvárie se skupinou kaplí na kuželu u Ostrého	✓					
19	vybrané obce 3	Ústěcký potok	✓					
20	vybrané obce 3	Habřínský potok	✓					
21	vybrané obce 3	Návesní ves Zubrnice se skanzenem lidové architektury	✓					
22	vybrané obce 3	Luční potok	✓					
1	vybrané obce 4	Červený vrh	✓					
2	vybrané obce 4	Labe	✓					
3	vybrané obce 4	Kaňon Labe	✓					
4	vybrané obce 4	Železnice			✓			
5	vybrané obce 4	Jílovský potok	✓					
6	vybrané obce 4	Lesní lánová ves Krásný studenec	✓					
7	vybrané obce 4	Lesní lánová ves Staré Město s záhumenicovou plužinou	✓					
8	vybrané obce 4	Silniční a hromadné rozvolněné struktury Václavov			✓			
9	vybrané obce 4	Silniční a hromadné rozvolněné struktury Popovice			✓			
10	vybrané obce 4	Úseková plužina Dolní chlum	✓					
11	vybrané obce 4	Lotarův vrch	✓					
12	vybrané obce 4	Chmelník	✓					
13	vybrané obce 4	Popovický vrch	✓					
14	vybrané obce 4	Velký chlum	✓					
15	vybrané obce 4	Údolí Jílovského potoka	✓					
16	Vybrané obce 4	Pastýřská stěna	✓					
17	Vybrané obce 4	Zámecká skála	✓					

6.3.1 1. vojenské mapování – Josefské

Na obr. č. 20 je mapový list č.39, kde lze nalézt všechny obce spadající do „vybraných obcí 1“ jsou to Lovosice, Píšťany, Malé Žernoseky a Velké Žernoseky. Vidíme zde

na první pohled, že zde chybí Žernosecké jezero, které vzniklo uměle až mnohem později. Naopak všechny významné geografické prvky v oblasti jsou zde zaznamenány. Tyto mapy mají měřítko 1: 28 800. Názvy jsou německé například řeka Labe je zde nadepsána jako Elbe Flus.

Obrázek 20 – 1. vojenské mapování Čechy, mapový list č.39 (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

Na obr. č. 21 je opět mapový list č. 39 a jsou v něm vidět „Vybrané obce 2“ tvořící obce Litoměřice, Žitenice, Chudoslavice a Ploskovic. Všechny geografické prvky jsou rovněž zaznamenány.

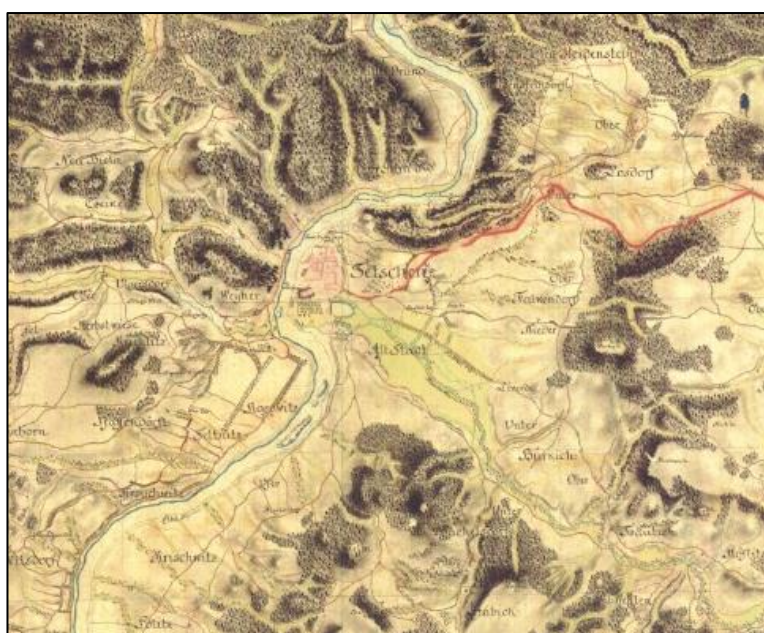

Obrázek 21 – 1. vojenské mapování Čechy, mapový list č.39 (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

Na obr. č. 22 je mapový list č. 17, kde nalezneme obec Děčín, která tvoří vybranou skupinu “Vybraných obcí 4“. Chybí zde železnice a Silniční a hromadné rozvolněné struktury Václavov a Popovice.

Obrázek 22 – 1. vojenské mapování Čechy, mapový list č.17 (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

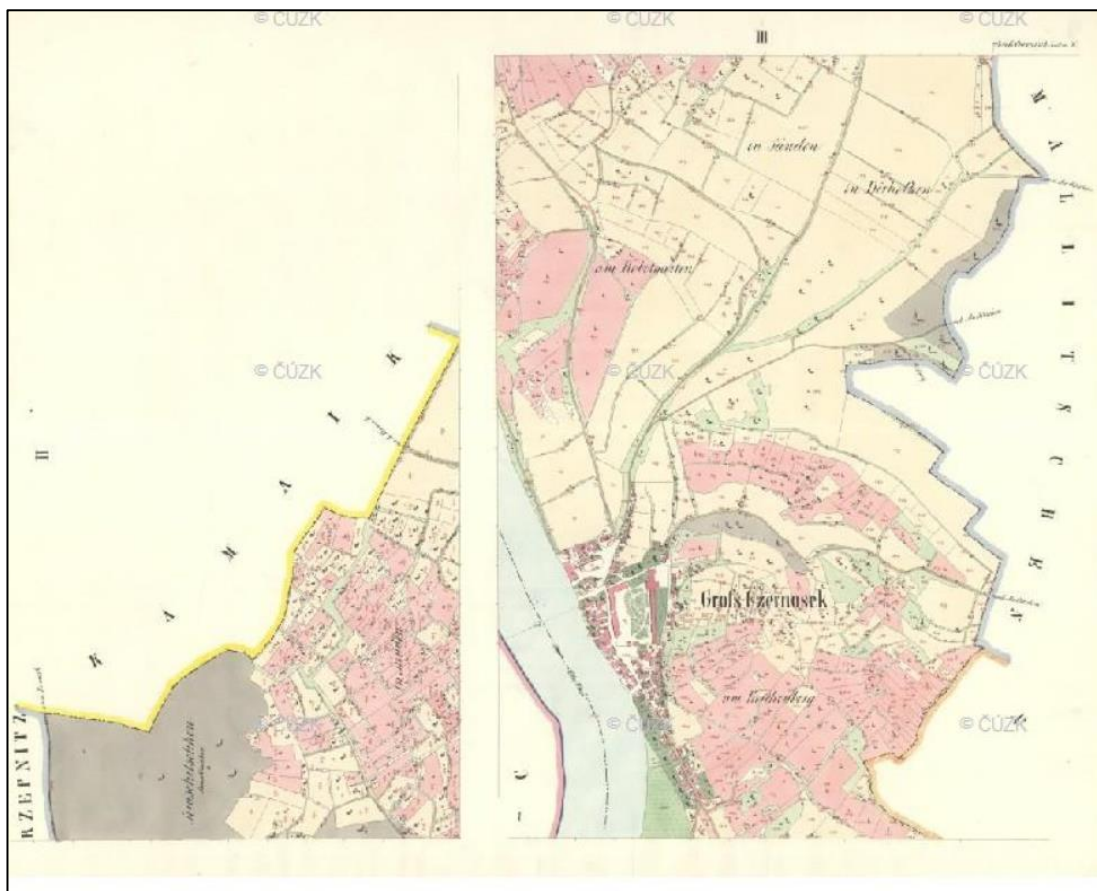
6.3.2 Mapy stabilního katastru

Mapy stabilního katastru, konkrétně císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy vznikly na tomto území v roce 1843 a jsou v měřítku 1: 2880. Na obr. č. 23 lze spatřit obec Lovosice a na obr. č. 24 pak obec Malé Žernoseky. Obě obce spadají do „vybraných obcí 1“.

Obrázek 23 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa)

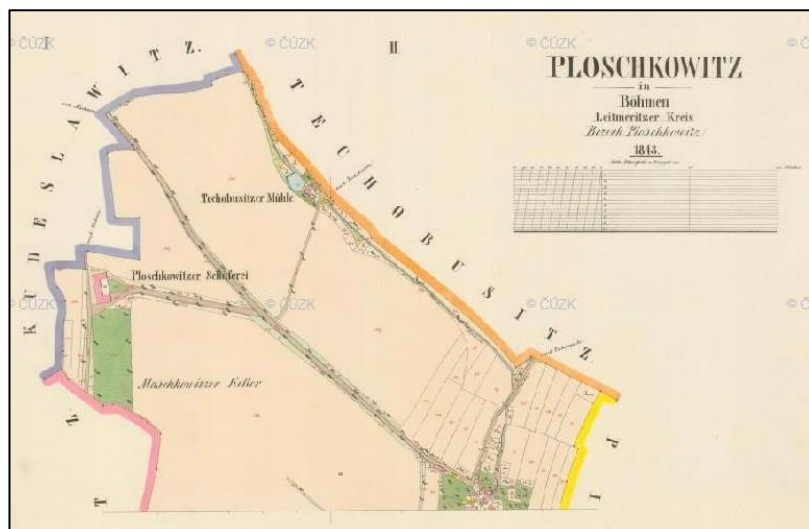

Obrázek 24 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa)

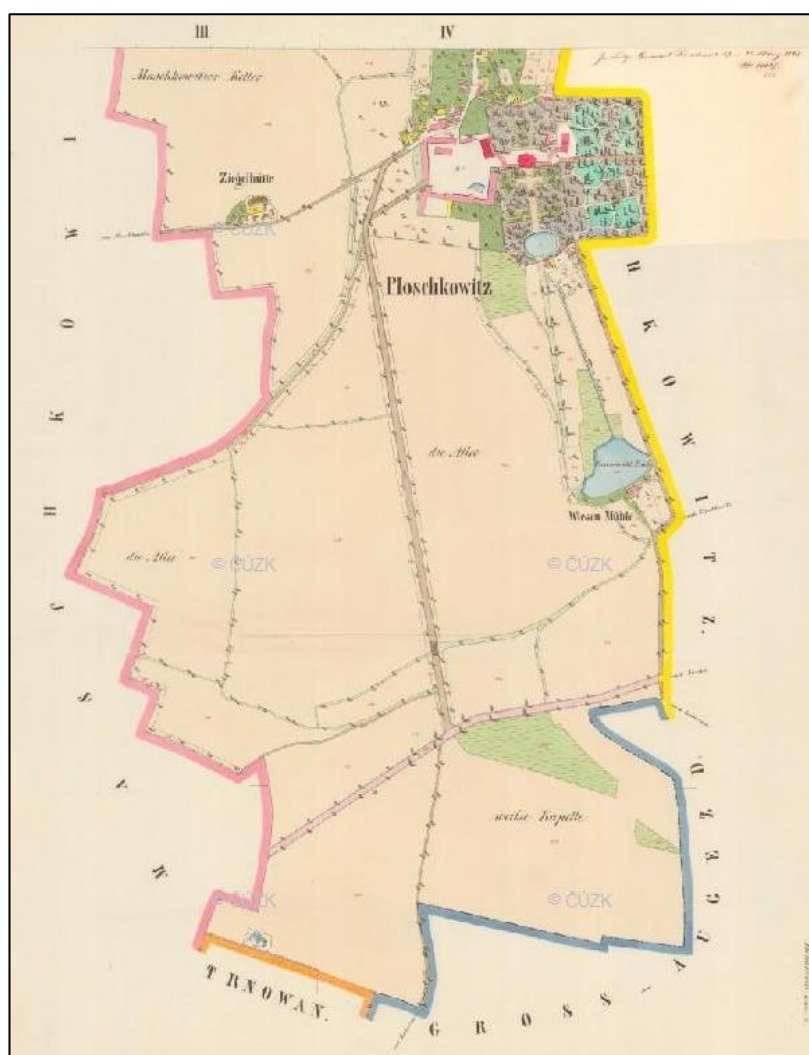

Na obr. č. 25 a 26 je obec Ploskvice v Císařských povinných otiscích stabilního katastru Čechy. Obec spadá do „Vybraných obcí 2“. Na mapě lze zpozorovat zámecký park Ploskvice a přilehlý barokní zámek.

Obrázek 25 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa)

Obrázek 26 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa)

6.3.3 2. vojenské mapování – Františkovo

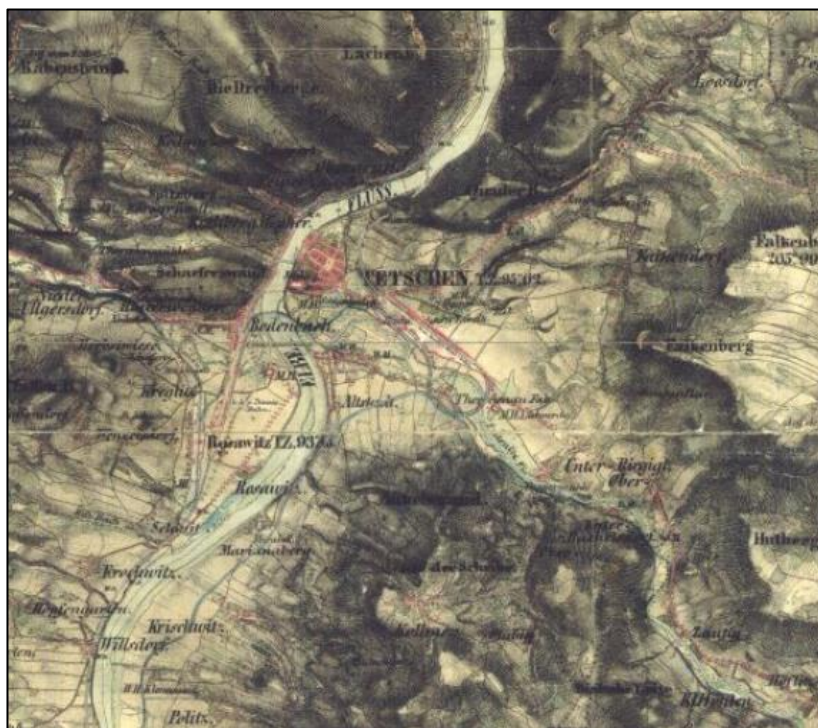
Pro naše území probíhalo mapování v letech 1847–1848. Na obr. č. 27 na 2. vojenském mapování v mapovém listě W_5_I lze spatřit všechny obce spadající do „Vybraných obcí I“. Jsou to obce Lovosice, v mapě Lobositz, Píšťany jako Pistian, Malé Žernoseky jako Klein Czernosek a Velké Žernoseky jako Gr, Czernosek. Na mapě jsou nově zřetelně zaznamenány železnice.

Obrázek 27 – 2. vojenské mapování Čechy, mapový list W_5_I (2. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

Na obr. č. 28 je obec Děčín, dříve Tetschen zobrazena na 2. vojenském mapování.

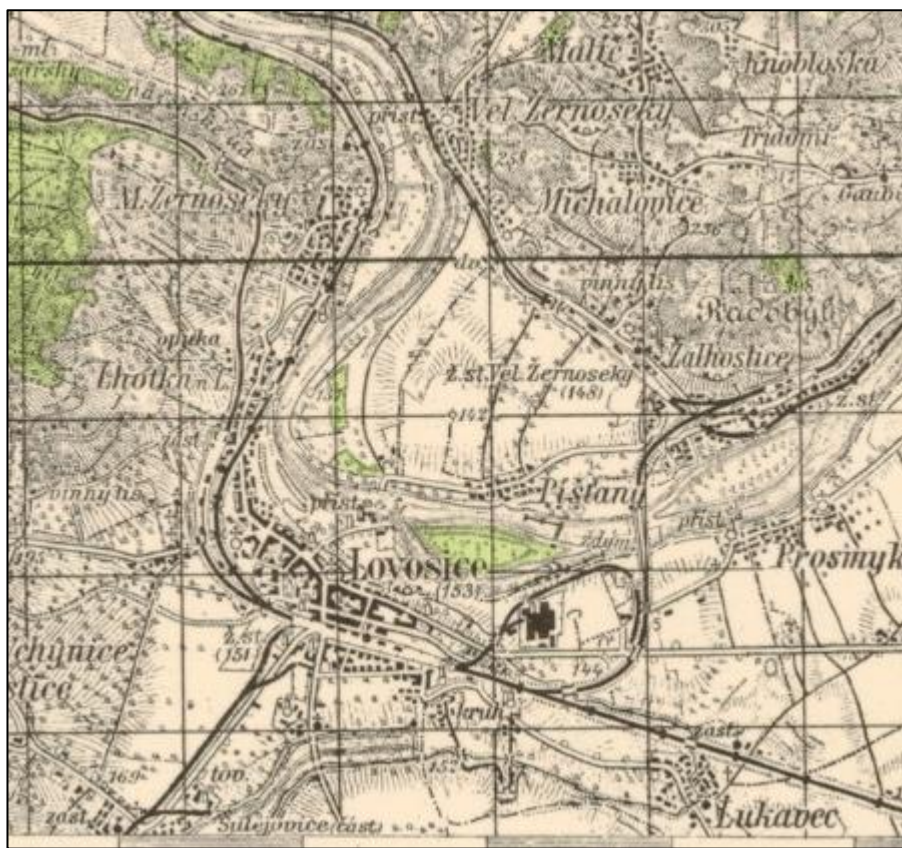
Obrázek 28 – 2. vojenské mapování Čechy, mapový list O_3_I (2. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

6.3.4 3. vojenské mapování

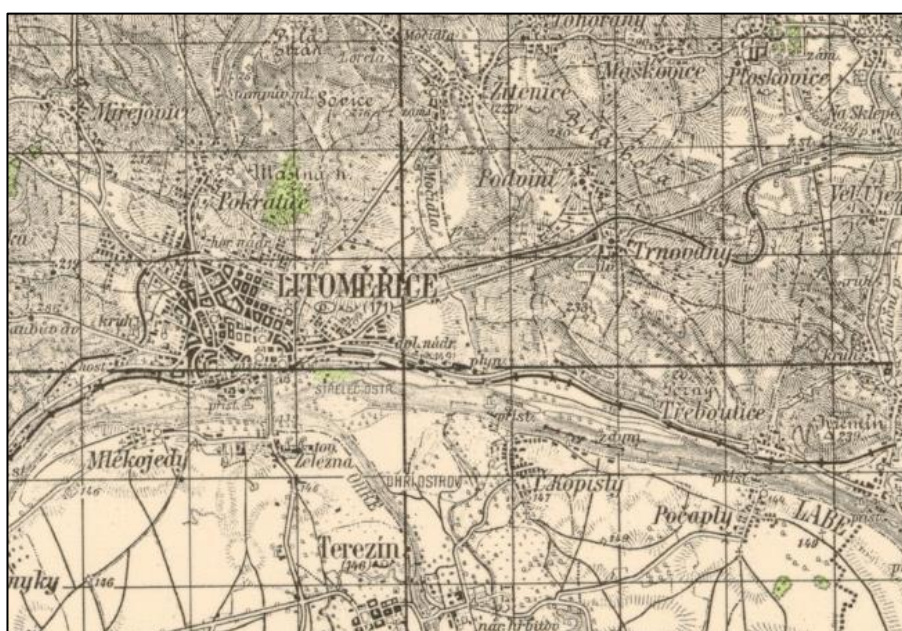
Pro naše sledované území pobíhalo mapování v roce 1843. Na obr. č. 29 jsou opět všechny obce z „Vybraných obcí I“. Měřítko pro tyto mapy je 1: 75 000.

Obrázek 29 – 3. vojenské mapování, mapový list 3752 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

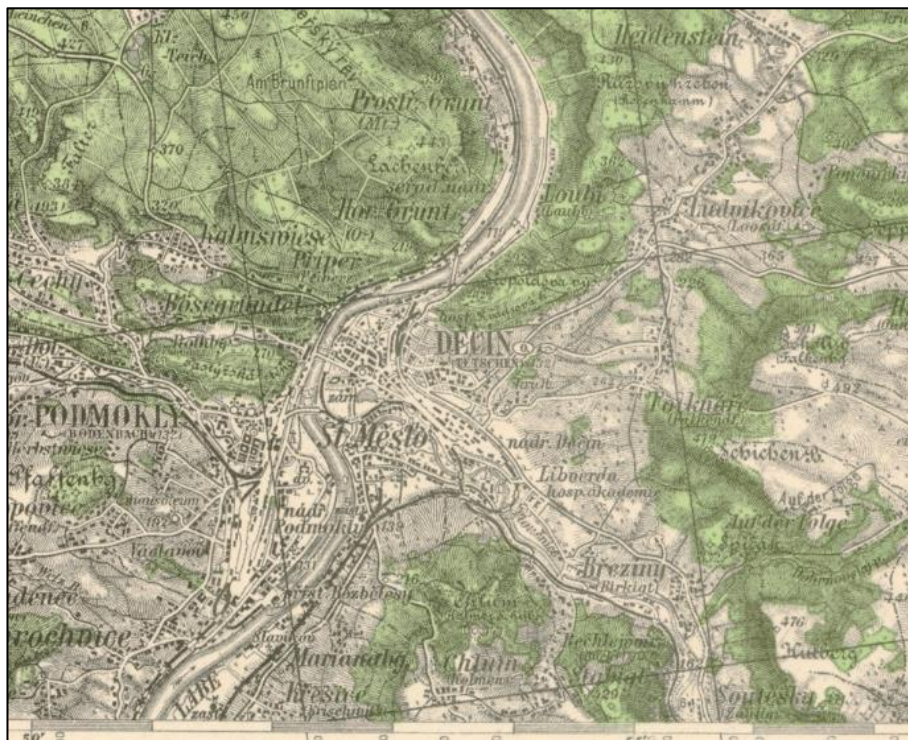

Na obr. č. 30 lze spatřit obec Litoměřice a na obr. č. 31 se nachází obec Děčín.

Obrázek 30 – 3. vojenské mapování, mapový list 3752 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

Obrázek 31 – 3. vojenské mapování, mapový list 3652 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz)

6.3.5 Letecké snímky z 50.let a 30.let 20.století

Na obr. č. 32 jsou vidět letecké měřické snímky z roku 1938. Na dalším obr. č. 33 jsou pak letecké měřické snímky z roku 1961. Lze na nich spatřit rameno Labe v oblasti, kde sledujeme „Vybrané obce 1“. Na obr. č. 34, snímku z roku 1975, můžeme nalézt vzniklé Žernosecké Jezero, předchozí obrázky ukazují vznik jezera zatopením (průsakem říčních vod) bývalého lomu na šterkopísek.

Obrázek 32 – Letecké snímky z roku 1938 (ČUZKc)

Obrázek 33 – Letecké snímky z roku 1961 (ČUZKc)

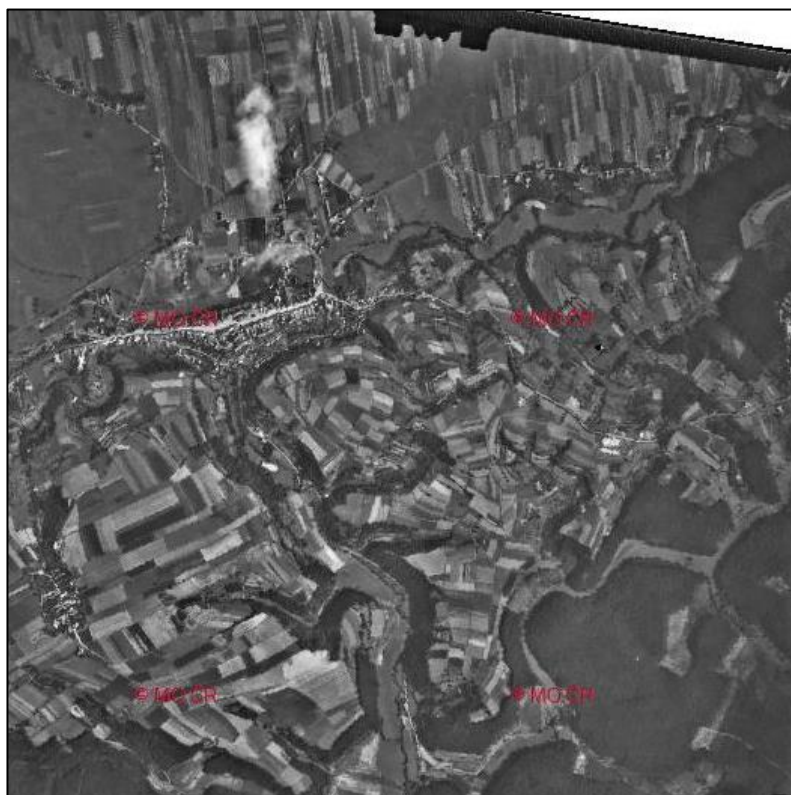

Obrázek 34 – Letecké snímky z roku 1975 (ČUZKc).

Na obr. č. 35 je vidět obec Ústěck v roce 1938.

Obrázek 35 – Letecké snímky z roku 1938 (ČUZKc)

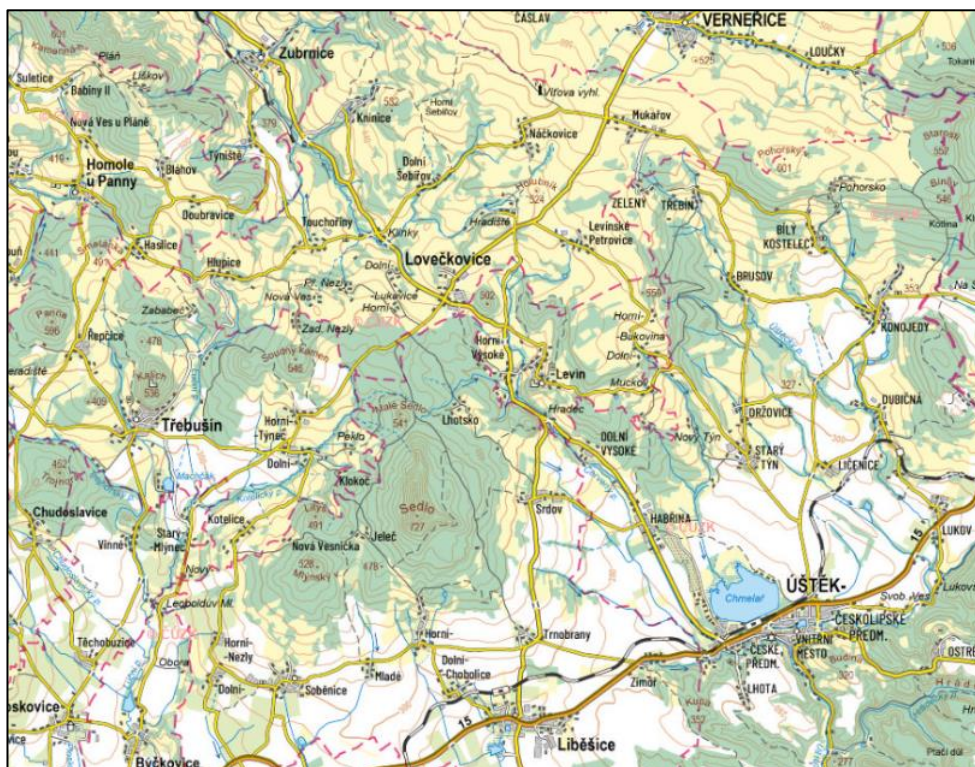
6.3.6 Moderní mapové podklady

Nakonec se dostáváme do dnešní doby k moderním mapovým podkladům. Kromě vytvořených vlastních map v programu ArcGIS na ortofoto mapě lze na obr. č. 36 spatřit „Vybrané obce 1“ na mapových podkladech z ČUZK. Nově zde vidíme dálnici D8. Na obr. č. 37 lze spatřit rozsáhlý čedičový lom ve „Vybrané obce 3“.

Obrázek 36 – Moderní mapové podklady (ČUZKb)

Obrázek 37 – Moderní mapové podklady (ČUZKb)

7 Výsledky a diskuse

7.1 Výsledky

Naším úkolem bylo zjistit, zda je starším krajinným prvkům prisuzován větší význam nežli prvkům mladším. Pro zjištění bylo určeno území CHKO České středohoří s již zpracovaným hodnocením CHKO České středohoří a z něj byly vybrány vzorky obcí. Celkem na tomto vzorku obcí bylo vybráno 73 prvků.

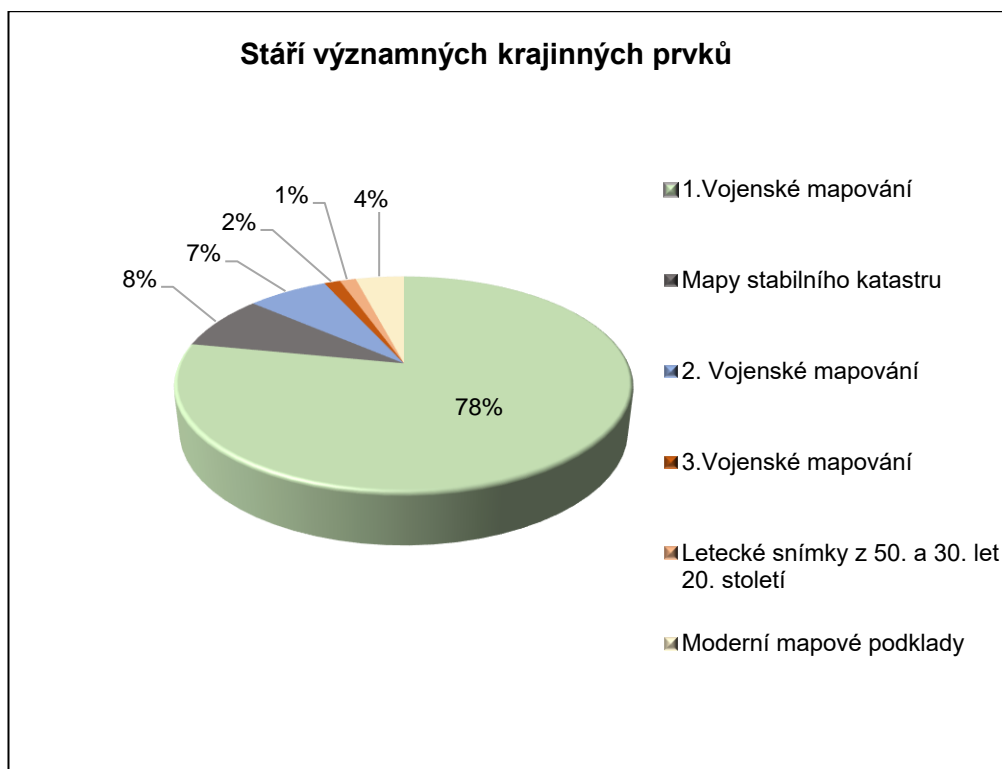
Na obr. č. 38 a na obr. č. 39 jsou přehledně ukázány výsledky v grafech. Graf na obr. č. 38 nám ukazuje stáří významných krajinných prvků. Analýza ukázala, že většina významných krajinných prvků byla zaznamenána již na I. vojenském mapování. Primárním zdrojem informací o vzniku významných krajinných prvků bylo preventivní hodnocení krajinného rázu. V analýze této práce bylo zjištěno, že 78 % krajinných prvků, které byly v hodnocení krajinného rázu označeny jako významné, existovali v krajině již v době vzniku I. vojenského mapování, tedy na konci 18. století. Z toho vyplývá, že velmi staré krajinné prvky se významným způsobem podílejí na utváření krajinného rázu mnohem více, než prvky vzniklé např. v posledním staletí. Mapy stabilního katastru zaznamenaly 8% podíl nově vzniklých významných krajinných prvků ve sledované oblasti. Na mapách II. vojenského mapování vyhodnotila analýza této práce 7% podíl nově vzniklých významných krajinných prvků na našem sledovaném vzorku obcí. Kdežto mapy III. vojenského mapování mají podíl pouze 2 % a letecké snímky z 30. a 50. let 20. století mají pouze 1 % podíl. Nové zdroje mapových podkladů zachycují 4% podíl vzniklých významných krajinných prvků v námi sledované oblasti.

Přesto tyto mapy tvoří důležitý zdroj informací, zejména pokud jde o identifikaci menších nebo méně významných prvků, které nejsou zmíněny v Hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří. Je tedy velice důležitá aktualizace a modernizace mapových podkladů, kvůli zachycení i několika málo významných krajinných prvků. Všechny sledované významné krajinné prvky byly zmíněny v hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří. Tato analýza přinesla lepší porozumění k historickému kontextu krajiny.

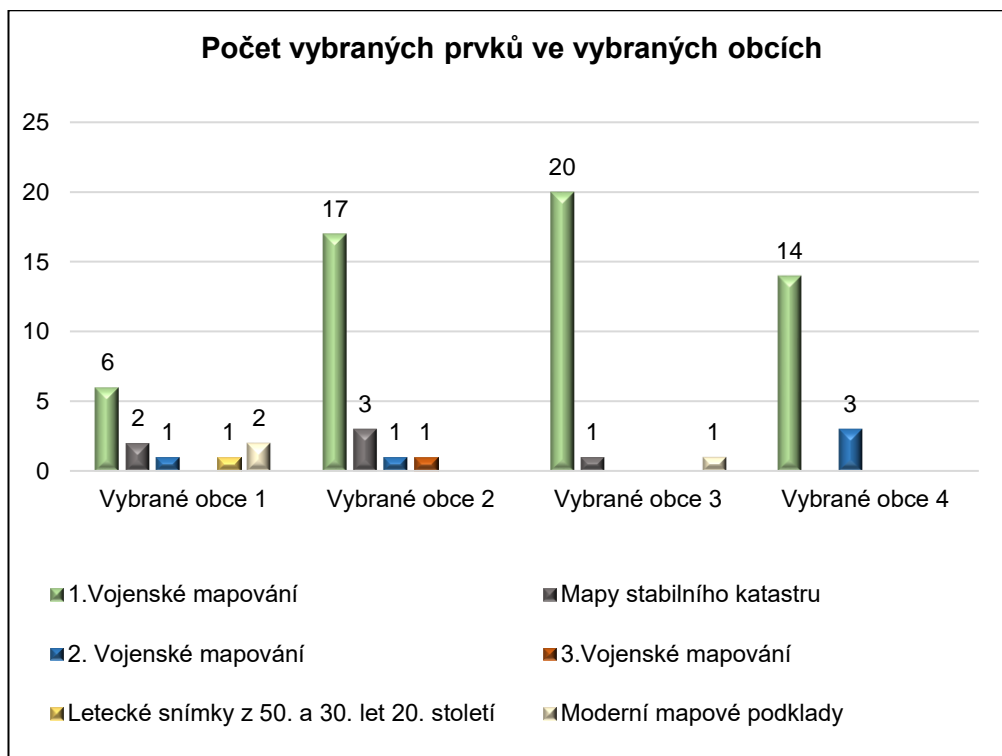
Druhý graf na obr. č. 39 nám ukazuje počet vybraných prvků ve vybraných obcích, tedy do „Vybrané obce 1, 2, 3 a 4“ do kterých jsou obce rozděleny na začátku praktické části kvůli přehlednosti mapových podkladů. Graf nám ukazuje na vybraných obcích počet prvků v období, kdy se poprvé objevily na mapových podkladech. Ve „Vybraných obcích 1“, do kterých se zahrnují obce Lovosice, Píšťany, Velké Žernoseky a Malé Žernoseky, je to 12 významných krajinných prvků. Z toho 6 prvků bylo zaznamenáno již v I. Vojenském mapování. Na mapách stabilního katastru to byly 2 významné krajinné prvky stejně jako na moderních mapových podkladech. Na II. Vojenském mapování to byl jeden významný krajinný prvek stejně jako na leteckých snímcích z 30. a 50. let 20. století. Ve „Vybraných obcích 2“, do kterých se zahrnují obce Litoměřice, Žitenice, Chudoslavice a Ploskovic, je to 22 významných krajinných prvků. Na I. Vojenském mapování je zaznamenáno 17 významných krajinných prvků, na mapách stabilního katastru jsou to 3 významné krajinné prvky, na II. Vojenském mapování je zaznamenán 1 významný krajinný prvek a na III. Vojenském mapování je to též 1 krajinný prvek. Ve „Vybraných obcích 3“, do kterých jsou zahrnuty obce Úštěk, Zubrnice a Třebušín, je to 22 významných krajinných prvků. Z toho 20 prvků se zaznamenalo v I. Vojenském mapování, 1 prvek na mapách stabilního katastru a 1 prvek na moderních mapových podkladech. Ve „Vybraných obcích 4“ tvořící jen jednu obec, kterou je Děčín, je to 17 významných krajinných prvků. Na I. Vojenském mapování je zaznamenáno 14 prvků. Na II. Vojenském mapování jsou pak zaznamenány 3 významné krajinné prvky.

Tato práce přispěla k pochopení vztahu mezi stářími krajinných prvků a jejich významem, také přinesla lepší porozumění k historickému kontextu krajiny.

Obrázek 38 – Graf s významnými krajinnými prvky v jednotlivých období (Vlastní zpracování na základě dat)

Obrázek 39 – Graf s počtem vybraných prvků ve vybraných obcích (Vlastní zpracování na základě dat)

7.2 Diskuse

Hlavním tématem této práce jsou krajinné prvky významné z hlediska hodnocení krajinného rázu. Funkce krajinných prvků je napomáhat členění krajiny, mozaikovitosti a biologické rozmanitosti (Myšáková, 2023).

Hlavní otázkou této diplomové práce je „Jak staré krajinné prvky krajinného rázu jsou hodnocením považovány za významné?“. Výsledky této práce ukázaly, že většina významných krajinných prvků byla zaznamenána již v historických pramenech z 18. a 19. století, především v 1. vojenském mapování. Mapy z 1. vojenského mapování jsou technicky nevyčnávající, avšak s mimořádnou výstižností a přesností zobrazují skutečnosti krajiny. Sekvence map od minulosti do současnosti má významný počet významných krajinných prvků, které jsou nezměněny a označují se jako stálice (Hauserová & Poláková, 2015). V tom spočívá důležitost 1. vojenského mapování jako historického zdroje s velkým počtem stálých významných krajinných prvků.

Práce je ovlivněna několika faktory, které mohou zkreslovat výsledky, a to například omezení na Českou republiku, na území CHKO České středohoří, či ještě užší výběr obcí. Bylo by dobré se v dalších budoucích pracích zamyslet nad otázkou porovnávající stáří krajinných prvků v České republice a jiných sousedních zemích a vybrat pro to vhodné odpovídající vzorky. Nebo by stálo také za zmínku navázat na sledování krajinných prvků ve stejném sledovaném území, které ale nejsou zmíněné v hodnocení krajinného rázu CHKO České středohoří a dále zhodnotit nejdůležitější prameny pro tyto prvky.

8 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zdali je starším krajinným prvkům přisuzován větší význam nežli prvkům mladším.

Ve vzorku sledovaných obcí v CHKO České středohoří bylo zjištěno, že většina významných krajinných prvků byla zaznamenána již na I. vojenském mapování. Primárním zdrojem informací o vzniku významných krajinných prvků bylo preventivní hodnocení krajinného rázu. Bylo zjištěno, že 78 % krajinných prvků, které byly v hodnocení krajinného rázu označeny jako významné, existovaly v krajině již v době vzniku I. vojenského mapování, tedy na konci 18. století. Lze tedy tvrdit, že velmi staré krajinné prvky se významným způsobem podílejí na utváření krajinného rázu mnohem více, než prvky moderní vzniklé např. v posledním staletí.

Doba vzniku krajinných prvků hraje významnou roli pro hodnocení krajinného rázu. Je důležitá aktualizace mapových podkladů, kvůli zachycení i nejmenších změn v krajině a nově vzniklých krajinných prvků.

Tato práce přispěla k pochopení vztahu mezi stářím krajinných prvků a hodnocením krajinného rázu: hodnocení krajinného rázu přikládá větší význam prvkům starším čili vzniklým v 18. a 19. století nežli prvkům moderním vzniklým v posledním staletí. Práce přinesla také lepší porozumění k historickému kontextu krajiny.

9 Přehled literatury a použitých zdrojů

Česká informační agentura životního prostředí., *Historická ortofotomapa - 50. léta.* (Online) [cit. 28. 9 2023.] dostupné z micka.cenia.cz
<micka.cenia.cz/record/basic/50210752-9d9c-4f47-956b-1951c0a80137>

Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí Univerzity J.E.Purkyně., *II. vojenské mapování - Františkovo.* (Online) [cit. 25. 6. 2023.] Dostupné z oldmaps.geolab.cz
<:/http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=2vm>

Andreychouk, V., Cultural Landscape Functions. 2015: *Landscape Analysis and Planning*, 3-19. (Online) [cit. 20. 9. 2023.] Dostupné z [webofscience](https://www.webofscience-com.infozdroje.czu.cz/wos/woscc/full-record/WOS:000380518400001) <[https://www-webofscience-com.infozdroje.czu.cz/wos/woscc/full-record/WOS:000380518400001](https://www.webofscience-com.infozdroje.czu.cz/wos/woscc/full-record/WOS:000380518400001)>

AOPK ČRa., 2023: *Významné krajinné prvky.* (Online) [cit. 4. 8. 2023.] Dostupné z nature.cz <<https://nature.cz/vyznamne-krajinne-prvky>>

AOPK ČRb., *CHKO České středohoří.* (Online) [cit. 22. 6. 2023.] Dostupné z ceskestredohori.nature.cz <<https://ceskestredohori.nature.cz/web/chko-ceske-stredohori/charakteristika-oblasti>>

Baroš, Barošová, Boček, Businský, Demková, Dokoupil, & Velebil., 2014: *DŘEVINY A BYLINY VHODNÉ PRO VENKOVSKÁ SÍDLA.* (Online) [cit. 22. 7. 2023.] Dostupné z [venkovskazelen.cz](https://www.venkovskazelen.cz):
<https://www.venkovskazelen.cz/_soubory/Ceske_stredohori/CESKE%20STREDOHORI.pdf>

Bičík I., Kupková L., Jeleček L., Kabrda J., Štych P., & Winklerová J., 2012: *Land use changes in the Czech Republic 1845-2010: socio-economic driving forces.* Cham: Springer.

Blažek P., Kubálek M., & Michal., 2008: *Kolektivizace venkova v Československu 1948- 1960 a stredo-evropské souvislosti.* Česká zemědělská univerzita, Praha, ISBN 878-80-7363-226-7.

Bumba, J., 2007: *České katastry od 11. do 21. století.* Praha, Grada.

ČUZKa., *Základní mapy středních měřítek*. (Online) [cit. 23. 9 2023]. Dostupné z cuzk.cz: <<https://www.cuzk.cz/Zememerictvi/Geograficke-podklady/Tistene-mapy/Zakladni-mapy-strednich-meritek.aspx>>

ČUZKb., *Základní mapa České republiky 1:10 000*. (Online) [cit. 21. 3 2024]. Dostupné z geoportal.cuzk.cz: <[https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(1wbpyluhdhur0fwb452asjwe\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=mapy_tiskZMSM&metadataID=CZ-CUZK-ZM10-T](https://geoportal.cuzk.cz/(S(1wbpyluhdhur0fwb452asjwe))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=mapy_tiskZMSM&metadataID=CZ-CUZK-ZM10-T)>

ČUZKc., *Letecké měřické snímky – úvod*. (Online) [cit. 21. 3 2024]. Dostupné z geoportal.cuzk.cz: <[https://geoportal.cuzk.cz/\(S\(vbasjbqrd0roqzfqqqlghsk\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&text=lms&side=lms&menu=40](https://geoportal.cuzk.cz/(S(vbasjbqrd0roqzfqqqlghsk))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=lms&side=lms&menu=40)>

Dreslerová D., 2005: *Klima v pavěku - mýtus a skutečnost. Několik poznámek k článku Jana Bouzka. -Climate in prehistory- myth and a reality*. Archeologické rozhledy, 534-548.

Ehrlich M., Kuča K., & Kučova V., 2020: *TYPLOGIE HISTORICKÉ KULTURNÍ KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY Metodika s osvědčením Ministerstva kultury*. České Budějovice: Národní památkový ústav.

Gojda M., 2000: *Archelogie krajiny: vývoj archetypů kulturní krajiny*. Praha: Academia. 238 s., ISBN 80-200-0780-6.

Greiner L., 2007: *Putting Canada on the map*. (Online) [cit. 17. 12. 2023]. Dostupné z <https://www.theglobeandmail.com/>: <<https://www.theglobeandmail.com/technology/putting-canada-on-the-map/article1092101/>>

Hauserová, M., & Poláková, J., 2015: *Pomůcka pro používání základních historických map pro studenty FA ČVUT*. (Online) [cit. 4.7.2023]. Dostupné z <https://pamatky-facvut.cz/>: <http://romarch.cz/01_CZ/03_veda_a_vyzkum/ke_stazeni/CVUT_pouzivani_historickych_map.pdf>

Hošek., 1999: *Chráněná území ČR - svazek I. Ústecko*. Praha, Agentura ochrany přírody a krajiny.

CHKO České středohoří. *Chko České středohoří.* (Online) [cit. 27. 9 2023].

Dostupné z ceskestredohori.cz:

<<http://www.ceskestredohori.cz/encyklopedie/chko.htm>>

IPR PRAHA., *geoportalpraha.cz.* (Online) [cit. 21. 3. 2024]. Dostupné z Mapy stabilního katastru: <https://geoportalpraha.cz/data-a-sluzby/clanky-a-projekty/archivni-plany/stabilni-katastr>

Jones M., 2007: The European Landscapae Convention and the question of public participation. *Landscape Research* (32), 613-633.

Kovář P., 2014: *Ekosystémová a krajinná ekologie.* Praha, Karolinum.

Kuča K., 2000: *Principy památkového urbanismu.* Praha, Nakladatelství Jalna.

Kuča K., Malina O., Salašová A., & Weber M., 2020: *Historické kulturní krajiny České republiky.* Průhonice, Historické kulturní krajiny České republiky.

Kupka J., 2010: *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny.* Praha, České vysoké učení technické v Praze.

Kyselka J., 2016: *Evropsky významné lokality v CHKO České středohoří. 2. upravené vydání.* Litoměřice, Regionální pracoviště Ústecko, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky.

Lipský Z., 1998: *Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů.* Praha, Karolinum.

Lokoč R., & Lokočová M., 2010: *Vývoj krajiny v České republice.* Brno, Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělání.

LÖW J., CULEK M., HARTL P., NOVÁK J., 2005: Typologie české krajiny. Závěrečná zpráva úkolu VaV 640/01/03 za rok 2003–2005, Brno.

LÖW & kol., 2010: *Preventivní hodnocení krajinného rázu na území CHKO České středohoří.* Brno, Agentura ochrany přírody a krajiny.

Löw J., & Novák J., TYPOLOGICKÉ ČLENĚNÍ KRAJIN ČESKÉ REPUBLIKY. URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ, ROČNÍK XI, č. 6, 2008.

Lów J., 2010: *Studie Preventivní hodnocení krajinného rázu na území CHKO České středohoří*. Brno, LÖW & spol., s.r.o.

Lów J., & Míchal I., 2003: *Krajinný ráz*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce.

Lów J., & Novák J. 2008: Typologické členění krajín České republiky. *Urbanismus a územní rozvoj, Ročník XI(6)*.

Matoušek V., 2010: *Čechy krásné, Čech mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha, Krigl.

Míchal I., 1994: *Ekologická stabilita*. Brno: Ministerstvo životního prostředí.

Miklín J., Dušek R., Krtička L., & Kaláb O., 2018: *Tvorba map*. Ostrava, Ostravská univerzita.

Mikšovský M. D., & Šídlo, B. I., 2001: Topografické mapování našeho území ve 20. století. *Sborník Mikšovský* (stránky 1-10). Praha, Zeměměřický úřad Praha.

Dostupné z

<https://kgm.zcu.cz/kartografie/konference2001/sbornik/miksovsky/miksovsky_referat.htm>

Ministerstvo zemědělství., 2013: *Krajinné prvky*. (Online) [8. 7. 2023]. Dostupné z eagri.cz: <https://eagri.cz/public/web/file/247826/krajinne_prvky_web.pdf>

Moldan B., 1990: *Životní prostředí České republiky: Vývoj a stav do konce roku 1989*. Praha, Academia.

Myšáková I. V., *Krajinné prvky kolem nás*. (Online) [cit. 25. 8. 2023]. Dostupné z szif.cz:

<https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fefafd%2Fcsv%2Fpublikace%2F1615301498275%2F1615474242149%2F1616171168448.pdf>

MŽP., 2023: *Příroda a Krajina*. (Online) [cit. 25. 8. 2023]. Dostupné z mzp.cz: <https://www.mzp.cz/cz/priroda_krajina>

1.vojenské mapování. **Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí**

Univerzity J.E.Purkyně. 2023: *I. vojenské mapování- Čechy, mapový list č.39.* .

(Online) [cit. 21.11. 2023]. Dostupné z oldmaps.geolab.cz:

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c039>

2. vojenské mapování. **Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí Univerzity J.E.Purkyně**. 2023: *II. vojenské mapování - Čechy, mapová list O_5_1*. (Online) [cit. 22.11. 2023]. Dostupné z oldmaps.geolab.cz:

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_5_I>

3. vojenské mapování. **Laboratoř geoinformatiky Fakulta životního prostředí Univerzity J.E.Purkyně**. 2023: *III. vojenské mapování - 1:25 000, mapový list 3852-2*. (Online) [cit. 22.11. 2023]. Dostupné z oldmaps.geolab.cz:

<http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=3vm&map_region=25&map_list=3852_2>

Pánek J., 2015: *Výběr metod participativního mapování*. Olomouc, Univerzita Palackého v Oloumouci.

Pánek J., & Oldřich T. 2018: *A history of the Czech Lands. Second edition. Přeložil Justin QUINN, přeložil Petra KEY, přeložil Lea BENNIS*. Praha, Karolinum Press.

Purš J., 1973: *Průmyslová revoluce: vývoj pojmu a koncepce*. Praha, Academia.

Sádlo J., 2008: *Krajina a revoluce*. Praha, Malá skála.

Sádlo J., 2008: *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. Praha, Malá skála.

Semotanová E., 1993: *Kartografie v hospodářském vývoji českých zemí v 19. a na počátku 20. století*. Praha, Historický ústav AV ČR.

Sklenička P., 2003: *Základy krajinného plánování*. Praha,

Skleničková N., 2005: *Typologie členění krajín České republiky*. Dostupné z forumochranyprirody.cz:

<<http://www.forumochranyprirody.cz/sites/default/files/41.pdf>>

Swanwick C., 2002: *Landscape Character Assessment, Guidance for England and Scotland*. Edinburgh: Countryside Agency, Cheltenham and Scottish Natural Heritage. Dostupné z <https://digital.nls.uk/>: <https://digital.nls.uk/pubs/e-monographs/2020/216649977.23.pdf>

TopGis., ZMĚNY ČR V LETECH: HISTORICKÉ ORTOFOTOMAPY A ARCHIVNÍ LETECKÉ MAPY OD ROKU 1950 DO SOUČASNOSTI. (online) [cit. 27. 9 2023].

Dostupné z gisonline.cz: <<https://www.gisonline.cz/novinky/zmeny-cr-od-roku-1950-historicke-ortofotomapy-archivni-letecke-mapy/>>

Veverka B., & Zimová R., 2008: *opografická a tematická kartografie*. Praha, České vysoké učení technické.

Vorel, Bukáček, Matějka, Culek, & Sklenička., 2004 a 2006: *Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz*. Praha, ČVUT.

Vorel I., & Kupka J., 2011: *Krajinný ráz: identifikace a hodnocení*. Praha, České vysoké učení technické v Praze.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

9.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 – Ukázka I. vojenského (josefského) mapování, okolí Litoměřic (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz, 2023).....	8
Obrázek 2 – Ukázka II. vojenského (Františkovo) mapování, okolí Litoměřic (2. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz, 2023)	9
Obrázek 3 – Ukázka III. Vojenského mapování, 1: 25 000 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz, 2023).....	10
Obrázek 4 – Rámcové typy krajin dle reliéfu (Löw a spol., Brno, 2005).....	13
Obrázek 5 – Rámcové typy krajin dle využití území (Löw a spol., Brno, 2005)	14
Obrázek 6 – Rámcové typy sídelních krajin (Löw a spol., Brno, 2005).....	15
Obrázek 7 – Charakteristická typologie v Anglii (Swanwick, 2002)	20
Obrázek 8 – CHKO České středohoří, vyhlášené v roce 1976 (LÖW & spol., 2010)	21
Obrázek 9 – Rámcové typy krajin na území CHKO České středohoří (Löw a spol., s.r.o., Brno, 2010)	25
Obrázek 10 – Vybrané obce na území CHKO České středohoří (Vlastní zpracování na základě dat)	26

Obrázek 11 – Vybrané obce na území CHKO České středohoří na podkladu ZM ČR (Vlastní zpracování na základě dat)	28
Obrázek 12 – Vybrané obce 1 (Vlastní zpracování na základě dat)	29
Obrázek 13 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)	29
Obrázek 14 – Vybrané obce 2 (Vlastní zpracování na základě dat)	31
Obrázek 15 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)	31
Obrázek 16 – Vybrané obce 3 (Vlastní zpracování na základě dat)	33
Obrázek 17 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)	33
Obrázek 18 – Vybrané obce 4 (Vlastní zpracování na základě dat)	35
Obrázek 19 – Vybrané krajinné prvky ve vybraných obcích 1 (Vlastní zpracování na základě dat)	35
Obrázek 20 – 1. vojenské mapování Čechy, mapový list č.39 (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	39
Obrázek 21 – 1. vojenské mapování Čechy, mapový list č.39 (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	40
Obrázek 22 – 1. vojenské mapování Čechy, mapový list č.17 (1. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	40
Obrázek 23 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa).....	41
Obrázek 24 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa).....	42
Obrázek 25 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa).....	43
Obrázek 26 – Císařské povinné otisky stabilního katastru Čechy (ČUZKa).....	43
Obrázek 27 – 2. vojenské mapování Čechy, mapový list W_5_I (2. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	44
Obrázek 28 – 2. vojenské mapování Čechy, mapový list O_3_I (2. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	45
Obrázek 29 – 3. vojenské mapování, mapový list 3752 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	46
Obrázek 30 – 3. vojenské mapování, mapový list 3752 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	46

Obrázek 31 – 3. vojenské mapování, mapový list 3652 (3. vojenské mapování, oldmaps.geolab.cz).....	47
Obrázek 32 – Letecké snímky z roku 1938 (ČUZKc)	48
Obrázek 33 – Letecké snímky z roku 1961 (ČUZKc)	48
Obrázek 34 – Letecké snímky z roku 1975 (ČUZKc).	49
Obrázek 35 – Letecké snímky z roku 1938 (ČUZKc)	49
Obrázek 36 – Moderní mapové podklady (ČUZKb)	50
Obrázek 37 – Moderní mapové podklady (ČUZKb)	51
Obrázek 38 – Graf s významnými krajinnými prvky v jednotlivých obdobích (Vlastní zpracování na základě dat)	51
Obrázek 39 – Graf s počtem vybraných prvků ve vybraných obcích (Vlastní zpracování na základě dat).....	51

9.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 – Rámcové typy krajiny reliéfu, zastoupení v ČR (Löw & Míchal, 2003)	13
Tabulka 2 – Rámcové typy sídelních krajin, zastoupení v ČR (Löw & Míchal, 2003)	15
Tabulka 3 – Vybrané obce 1 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat).....	30
Tabulka 4 – Vybrané obce 2 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat).....	32
Tabulka 5 – Vybrané obce 3 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat).....	34
Tabulka 6 – Vybrané obce 4 – Významné krajinné prvky v mapě (Vlastní zpracování na základě dat).....	36
Tabulka 7 – Stáří vybraných prvků (Vlastní zpracování na základě dat)	36

Přílohy

Příloha 1 – Řeka Labe s výhledem na Malé Žernoseky z místa obce Velké Žernoseky (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 2 – Žernosecké jezero v obci Píšťany (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 3 – Radobýl v obci Litoměřice (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 4 – Žernosecké jezero v obci Píšťany (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 5 – Řeka Labe s výhledem na vesnici Malé Žernoseky (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 6 – V pozadí lze spatřit Hromadnou ves Ličenice (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 7 – Výhled na Ústěk a jezero Chmelař, v pozadí je vrh Sedla (vlastní fotografie autora, 2024))

Příloha 8 – Tok Labe s výhledem na Malé Žernoseky (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 9 – Ostré, část obce Úštěk (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 10 – Výhled z kalvárie u Ostrého, v pozadí lze spatřit Městskou památkovou rezervaci Ústěk s navazující traťovou plužinou, rybník Chmelař a vrch Sedla (vlastní fotografie autora, 2024)

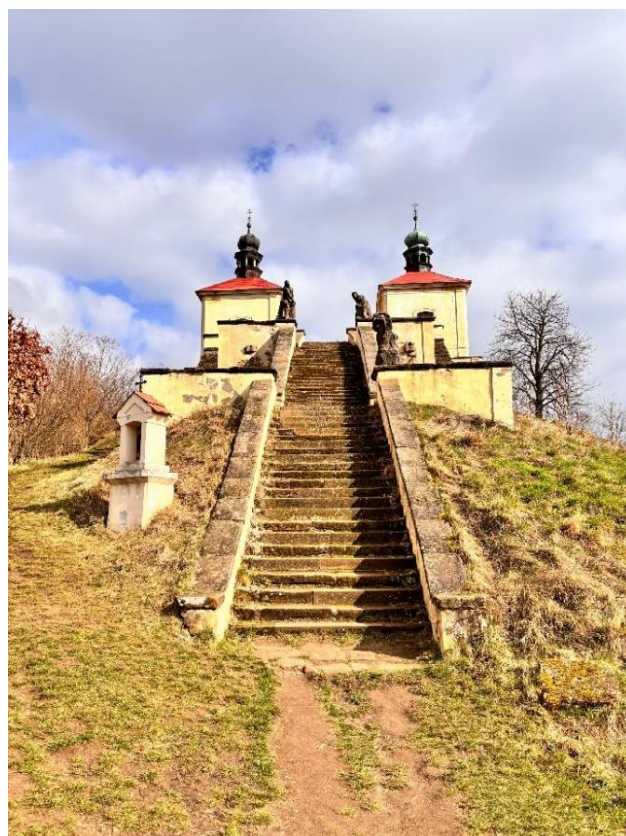
Příloha 11 – vrch Sedla z místa obce Třebušín (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 12 – Výhled z kalvárie u Ostrého (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 13 – Kalvárie se skupinou kaplí na kuželu u Ostrého (vlastní fotografie autora, 2024)

Příloha 13 – Zámecký park Ploskovice s barokním zámekem (vlastní fotografie autora, 2024)

